

સુધરેલી રીત મુજબ
વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટિએ
તૈયાર કરેલી.

ત્રીજી યોપડીના અર્થ.

(જેની અંદર અથે; કવિતાની સમજૂતી; પાઠના
સવાલ તથા સાર; પાઠવાર નવરા શબ્દો તથા
લેક્ષણ; કડાની કિંમત વિગેરે.)

Publisher—D. N. Shah.

Gandhi Chowk—SURAT.

પ્રેસ એજન્ટ—ઈન્દરલાલ મગનલાલ ભાટીરામ.
શાહપોર, કુંભારવાડા-સુરત.

આ પુસ્તક સુરે ૧૯૫૭ના વર્ષમાં આકટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ડેપોઝિટ—શ્રી 'શંકર' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌરાસીજી-સુરત.

[૧૯૩૦]

કીમત પાંચ આના.

[૧૯૮૨]

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૬૫૫

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગ્રીષ્મ એપીડીમી અર્થ

વિષય ગ ૩૨૩ : ૮૪૪ : ૩ - ૨૧૫

૨૫૬૫૫
 મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હ.
 અમદાવાદ
 ગુજરાતી સાપ્તાહિક

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

તથી=નાનાં છોક-
 ને ભણવાની ચોપડી
 શાક્ષર=સ્વર અને
 અંગન
 આરાખડી=પદ
 મુજ=ગમત આપનારી
 ભાન=દાયદો
 જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર
 જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન
 જોગ=લાયક
 હકીકત=વાત
 સરસ=હારી; મનને
 પસંદ પડે એવી
 હિમંગથી=હોંસથી
 ચિત્રો=ચિત્રામણુ; છબી
 આનંદ=ખુશી
 હોશિયારી=ખરદારી
 વાક્ય=એક અથવા વધારે
 શબ્દો મળવાથી મનમાં
 ધારેલો વિચાર જેથી
 પુરો જણાવાય તે

વાર્તા=વાત
 બોધ=શિક્ષામણુ
 ખારીક=ઝીણી
 મુકાબલો=સરખામણી
 ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
 અધિકારી=ઉપરી
 માહિતી=ખબર
 રસીલી=ગમત ભરેલી
 સંબંધી=જિને; આખત
 સારી=રૂડી
 નમુના=નકલ
 નજર કરો=ધ્યાન આપો;
 વિચારો
 સામાન્ય=સૈજવપરાશમાં
 આવતી
 વર્ણન=વિગતવાર કહેવું
 તે; બ્યાન
 તોળવા=જોખવા; તોડવા
 સોદો=માલ; ચીજ
 છેતરાશે=ઠગાશે
 ઉતાવળે આંખા ન પાકે=
 ઘણી ઝડપ કરવાથી

કામ થાય નહિ.
 ધ્યાન=ચિત્ત; મન
 ખાતરી=ભરોસો
 પોપટીઉં=ઉપલકાઈ;
 સમજ વગરનું
 જુની ચોપડી=પાછલી
 ચોપડી; ખીજ, પહેલી
 જાળપોથી
 સાર—(૧) ભણવામાં
 ઉતાવળ કરવી નહિ.
 (૨) જે વાત વાંચવામાં
 આવે તે ખરી છે કે
 ખોટી તેની જાણ
 માહિતી મેળવવી.
 પાઠ ૨. ભાગ ૧.
 શિપિ=માખા
 સિવાય=વગર
 બ્રાહ્મણી=જાળબોધ
 જુના=પહેલાના
 પંડિતો=વિદ્વાન; ધણ
 ભણેલા
 માથું=ઉપરો ભાગ

૨] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

અંક=આંકડા	વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે	સંધ=જત્રાળુઓનું ટોળું
અનુસ્વાર=ટપકું	ઝાઝો=ધણો	ધાતકી=દયા વગરનો;
વિસર્ગ=કંઠક હકારનો	મેળવી=સરખામણી	નિર્દય; કૂર
ઉચ્ચાર થાય એવું ચિહ્ન;	પાઠ ૩.	ભાર=વજન; ખોળે
અક્ષરની જોડે બે	ટટું=નાનો ઘોડો	વીખરાઈ જશે=અછવાઈ
ટપકાં મૂકવાં તે	ખજાર=હાટ; ચૈાટું	જશે
પ્રમાણે=મુજબ	દારે=ત્રગામ પકડીને	ખભે=ખાંધે
પાઠ ૨. ભાગ ૨.	આગળ ચાલે	વખતસર=ખરાખર વખતે
નીપજે=થાય	છતે=છે	પૂલ=નદી કે ખાડીપરથી
લહીઓ=સારા અક્ષરનો	હડહડતો=પુરોપુરો	જવા આવવાને માટે
લખનાર	કળિયુગ=ખરાખર વખત	ખાંધેલો રસ્તો
લપટાવું=ફસાઈ પડવું	દૂર=છોટે	તોફાન=મસ્તી
લાલચ=ત્રાભ	બૂમ=હાંક	શીકે મોઢે=વીલે મોઢે;
નર્ચા=રોગ વગરના	બુદ્ધિ=અકલ્પ	દીલગીર ચહેરે
જાતે=પોતે	ફરી ગઈ=જતી રહી	પસ્તાયા=દીલગીર થયા
શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ	રાગના કુંવર જેવા=	સલાહ=વિચાર
ઉદ્યોગી=મહેનતુ	ક્રોમળ	દશા=હાલ; હાલત; દશા
ચેન=સુખ; નિરાંત	ખરે બપોરે=મધ્યાને	સાર-આપ બુદ્ધિએ
ઠાઠ=ડોળ; ભપકો	હિંડાડે=ચલાવે	જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ
ફડકડ=સહેલાણી; છેલ	ખર્ચુપાન=ધરડો; વૃદ્ધ	પ્રલયકાર; માટે આપણી
ખાલી=નકામો; ફાકટ	શરમાઈ=લજવાઈ	પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
અળુકાતું=અધટું	જોસખંધ=જોરથી	ચાલવું; પણ આપણી
અસલ=અગાઉ	શ્રાવક=જૈન ધર્મ માનનાર	બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે

કે નહિ તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.

ધણીધણિઆણી=ઢી

પુરુષ; વરવહુ

ધધરની બકિત=ધધરનું

બબન

ગળાતાં=ગુભાવતાં; કાઠતાં

નરસિંહ ચૈદશ=વૈશાખ

સદ ચૈદશ

૩૫=દેખાવ; શોભા;

ખૂંસરતી

બંડાર=ખખનો

વાણીથી=ખેલથી

પેદા=ઉત્પન્ન

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

ઉછેરવાનું=મોટો કરવાનું

મા પર આવી પડ્યું=

માને માથે પડ્યું

સ્વભાવ=ખાસીયત

સલાહ=વિચાર

મદદ=આસરો; આધાર

અસર=લાગણી

પરગણુ=પારકાપર ઉપ-

કાર કરનાર; પરોપકારી

નીવડયો=નીકળ્યો

અભ્યાસ=મદાવરો;

મડયા રહેલું તે

શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ

માનીતો=બહાલો; ખ્યારો

નાની મોટી=સહેલી

અધરી

ખાખત=વિષય

ધધ્ધે=ચાહે

માડું=ખોડું

સાંઠ=આખભો; ગોધો

પછાડી=પટકી; અક્ષણી

ધાર=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્યા=

મશ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણુ=મન; દીલ

એકદમ=એર્થોતી

ફોટો=માથે બાંધવાનું લુગડું

પાટો=કુગડાનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=સાફ કહેવું તે

જીવતો ઘેર આવત નહિ=

મરી જતો

ખસ્યો નહિ=મથો નહિ

વૈદ=દેશી દાકતર

શુદ્ધિ=માન

પરગણુપણું=પરોપકાર;

પારકાનું બહું કરવાનોગુણુ

આશ્ચર્ય=નવાઈ

પાઠ ૫.

ઉમર=વરસ

ગુજરાન=ભરણુપોષણુ

પ્રીતિ=હેત; ખ્યાર

દયાથી ઉભરાઇ આવ્યું=

ધણીજ દયા આવી

ખાડા પડ્યા=ખેસી ગયું;

કુવા પડ્યા

જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી

આશીષ=દુવા; આશિર્વાદ

ખૂંચેલો=પેસી ગએલો

કાઠે=કિનારે

દૂખતો=ખૂડતો

ઉધો=ખવળો

ટંગાવી=લટકાવી

પાડ=ઉપકાર

૪] ત્રીજા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક અઢી આના.

ધનામ=ભેટ; અક્ષીસ
થોભાય=ખોટી થવાય
ધાડું=ગીચ
જંગલી=ફાડી ખાનાર
પેઠો=દાખલ થયો
કૃપાથી=મહેરખાનીથી
ધન=દુઃખ
ભાઈમંધ=દોસ્તદાર
સહીસલામત=સુખેથી;

જોખમ કે અડચણવગર
વિવાદ=લગન
સામેલ=દાખલ

સાર-આપણે દરેક
માણસના ઉપર ઉપકાર
કરતાં રહેવું કે જેથી ધન્ય
આપણા ઉપર ખુશી થશે
અને આપણું ભલું થશે

પાઠ ૬.

અદલ=વ્યાજખી
દ-સાફ=ન્યાય
પૈસાદાર=પૈસાવાળો
ગામડી=મહેતાજીની
વળગ્યો=લાગ્યો

નસીબદાર=ભાગ્યશાળી
ધંધામાં=રોજગારમાં
ફાવતો ગયો=વધતો ગયો
ધન=પૈસો; દોલત
કીમતી=મૂલ્ય કિંમતનો
ધરેણું=દાગીના
ધડાવ્યા=કરાવ્યાં
દોલત=પુંજ
ખરીદા=વેચાતા લીધા
આખર=કીર્તિ; છજ્જત
મરણ પથારી પર પડ્યા=
મરવાં પડ્યા
મરણ=મોત
મિલકત=પુંજ; દોલત
ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણ
વર્તીશું=ચાલીશું
ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
નવમો ભાગ=નવ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
કબુલાત=વચન; મેઢાનો
ખોલ
દડાડોપાણી=મરણ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
પાછળનો ખરમ
દિવાન=પ્રધાન; વજીર
ઉમેર્યો=વધાર્યો
ખખર=જાણુ; માલમ
વાહવાહ=વખાણ

પાઠ ૭.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજો
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યો=રોક્યો
નજીવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=આદત
પાપી=દુષ્ટ
સગ્ન=શિક્ષા
આસપાસ=આગુઆગુ
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું; તેજ
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને
પાડેલા આકા ઉમા લીટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનોધણી;	બાપ; પરમેશ્વર	વિના=વગર
પરમેશ્વર	ખોળીએ=શોધીએ	ઠાણું=અમથું; ખાલી
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ	કણી=રજકણ; ઝીણામાં	કામ=ઠેકાણું
ભોંયરે=ભોંયરામાં	ઝીણો ભાગ	સાર-પરમેશ્વર બધેજ
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	કામ=માટે	ઠેકાણે છે માટે આપણે
ઘાટ=વિચાર	જગકર્તા=દુનિયા બના-	ખોટાં કામ કરતાં ખીતું.
જગતનો તાત=દુનિયાનો	વનાર; પરમેશ્વર	(ખોટા કામ કરતાં નહિ.)

સમજૂતી—આપણી આંતુઆંતુએ, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે; ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કાંઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કાંઈ પણ જગા શોધીએ તો પરમેશ્વર વગરની કાંઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=દુનિયાનો	ધણી; પરમેશ્વર	અખણી=ખણ્યા વગરની
ધણી; ધ્વજ	આધાર=આસરો; ટેકો	ન અખણી=અખણી
શીશ=માથું	પાળનાર=પોષણ કરનાર	નથી; જાણીતી છે.
નામી=નમાવી	સદા=હંમેશાં; દરરોજ	ક્ષમા=મારી
શીશનામી=માથું નમાવી;	ઉપકારો=પાડ; આભાર	વાંક=ચુનો; તકસીર
પગે લાગી	રાંક=ગરીબ	મતિ=મુદ્ધિ; અક્ષત
આપદા=દુઃખ	અજ્ઞાન=સમજણ વગ-	છેક=ધણીજ
હુગારો=અચાવો	રનો; અણસમજી	દીક્ષ=મન; અંતર
દીનાનાથ=ગરીબોનો	પ્રાણી=જીવ	ધારો=આણો; લાવો
	તુંથી=તારાથી	કુટુંબીજનો=સગાંવહાલાં

૬] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક આર આના.

સારાં=નિરોગી; તંદુરસ્ત | દાસ=સેવક; આકર | સ્તુતિ=વખાણ
શક્તિ=અળ | નિવારો=મટારો; ટાળો

સમજાવતી—અરે ! દેવના દેવ ! જગતના ધણી-પરમેશ્વર હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર ! તમે બધાંતું પોષણ કરનારા છો, અને હંમેશાં બધાંતું દુઃખ મટાડનાર છો; તમે મારા ઉપર કરોડો ઉપકારો કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અગમ્ય નથી; (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છેજ) માટે હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી યુદ્ધિ ધણીજ આપી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જખરાં રહીએ. તમે અમને હંમેશાં સારા વિચારો આપજો. હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પણ બક્તિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરી) સેવકના દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૯. | રહેવા માટે ભોંયમાં | છાંયે=છાંયડે
ઠર=નાનાં પ્રાણી પોતાને | જે બાકાં પાડે છે તે; | પંજમાં=દાવમાં; સપાટામાં

બાળગરબાવળી ને સુંદરશુકત પહેલીના અર્થ બે આના. [૭

સપડાયલો=પકડાયલો;
 ઝલાયલો
 કાલાવાલા=કરગરીને કહેવું
 તે; આજીજી
 ગુનો=વાંક
 આકૃત=આપદ; દુઃખ
 સેવક=ચાકર; દાસ
 જીવતદાન=કોઠનો જીવ
 બચાવવો તે
 હસીને=મરકરી કરીને
 મગરૂરી=શેખી; પતરાજી
 ગર્વ=મગરૂરી; અહંકાર
 વન=જંગલ
 બાન=સમજ; અક્રમ
 જાળ=ફાંદો
 ફાંફાં=ખોટી મહેનત
 છુટાયું=નીકળાયું
 અકળાયો=ગભરાયો
 સાદું=પદ્ધતી
 વાળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=મોટા રાજા
 બળવશે=કરશે
 છુટો થયો=નીકળ્યો

અત્યારે=હાલ; હમણા
 સાંભરતી=યાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક કરતો
 હતો
 તરણા સરખું=તણખલાં
 જેવું; નકામું; નજીવું
 સામાન=વસ્તુ; ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં
 સાચો
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
 રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
 રવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
 કરનાર માણસ
 ફરી=વેચવા ફરવું તે
 ફરી કરી=ફરીને છુટક વેચી
 ગુજરાન=ગુજારો
 ધરાક=સોદો લેનાર
 ખોટી=ગેરબ્યાબખી
 કિંમત=ભાવ; મૂલ્ય
 છેતરતો=કમતો

શાખ=આખર; બરોસો
 ઠરાવ્યા=નક્કી કરીયા
 બેવડો=અમણો
 સાર=ગર્વ કરવો નહિ
 પાઠ ૧૦.
 પરચુરણ=જુદી જુદી
 જાતના
 પોલીસ થાણાનો અમલ-
 દાર=નાયક
 ફરજ=જરૂર; અગત્ય
 વાણી=બોધ; શબ્દ
 માફક=પેઠે
 કમાયો=પેદા કરીધું
 દુકાન=માલ વેચવાનું
 ઠેકાણું
 શરૂ કર્યો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ્ય
 કાશી=બનારસ; ગંગા
 નદી પર શહેર છે
 આમલ=કાલાવાલા; તાણુ
 કોલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
 થાય તે રોગ
 ભાગ્ય પડવાથી=થવાથી

૮] હિંદુસ્તાનની બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

મહા મુશ્કેલી=ધણી
મુશીબત
વિધવા=જેનો ધણી મરી
ગયો હોય તે ઓ
ધન્ય=શાઆશ
સાર=કોઈનું પણ હરામ
નું લેવાની કદી ઇચ્છા
રાખત નહિ જે
આપણે કોઈનું હરામ-
નું લઈએ તો તેની
સાથે આપણી પાસે
હોય તે પણ જાય.

પાઠ ૧૧.

ખેડી ખાવાને=ખેતી કર-
વાને
તુરંગ=જેલ; કેદખાનું
છંદ=નહારી ટેવ
જાપો=ચોકસી; તજવીજ
લાગ=દાવ
ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રીમંત
વિકટ=મિલકામણ
રાહ=વાટ
ચોકીદારો=ચોકી કરનાર

ધન્ય=નાણું
હુંડી=ખુંચવી
પાળ=કોરણ
તાલેવંત=પૈસાદાર
મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું
સુખે=નિરાંતે
નસીમ=ભાગ્ય
કંદોષ=સુખડીઓ
ભેળ્યું=મેળવ્યું
તાક્યું=પાયું; ઇચ્છ્યું
મહાં=મુઠાં; મરી
ગએલાં પ્રાણીઓ
ગીવ=ફાડી ખાનાર
મોટું પક્ષી
મગર=ગમેડીથી પચીસ
ગણું મોટું પાણીમાં
રહેનાર પ્રાણી
વાવે=રોપે
લણે=લે
પામે=મળે
સાર=“વાવે તેવું લણે
ને કરે તેવું પામે.”
“ખાડો ખોદે તેજ પડે.”

પાઠ ૧૨.

વર્તણુક=રીતમાત
સહન થઈ શક્યું નહિ=
ખમાયું નહિ
ફેસલાવી=ખોટું સમજાવી
જીલમ=જામરાઈ
રચતી=ગમતી
નીચ=પાપી
કંઈ ખાકી રાખતો નથી=
ધણુંજ કરે છે
ગંધર્વ=ગવૈયાની એક
જાત; સ્વર્ગમાં ગાનારા
અપકાર=અવગુણ; ભુંડું
કરવું તે
ગળગળા=છાતી ભરાઈ
આવેથી નરમ થએલા
આફતો=અડચણો
ગુસ્સે થતા=ક્રોધ કરતા
સાર=કોઈ આપણું
ભુંડું કરે તોપણ
આપણે તેનું બહુજ
કરવું જોઈ ઇશ્વર આ-
પણા ઉપર રાજ થશે

<p>પાઠ ૧૩.</p> <p>ન્યાયાધીશ=ધનસાદ કરનાર</p> <p>અદલ=ખરો; વાજખી રાજકાજ=રાજકારભાર કચેરી=દરબાર</p> <p>ચર્યા=વાતો; ત્રિચાર સાક્ષી=વાત જાણનાર</p> <p>અચરત=નવાઈ; અચંખો હક=માલીકી; દાવો ગળેપડુ=ખોટો હક કરનાર</p> <p>સાર=હરામનું લેવાની ટેવ રાખવી નહિ.</p>	<p>કરમાઈ ગયું=રીકું પડી ગયું; ઉતરી ગયું</p> <p>ફરમાવું=હુકમ કીધો</p> <p>ટેકો=આધાર; આસરો કાયમ=હંમેશાં; નિત્ય કદાપિ=કોઈવાર; કદાચ તંગી=તંગાશ; બીડ મટી=દૂર થઈ; ટળી</p> <p>સાર=આપણી બધી ઇંદ્રિયો સાચી છે માટે હથેરનો પાડ માનવો અને એ ઇંદ્રિયોનો સારો ઉપયોગ કરવો.</p>	<p>ખામી=ખાંપણ; ખોડ ભાવ=હેત; પ્યાર ભોળા=પાપ વગરના</p> <p>આગ્રહ=કાલાવાલા માન્યા વગર=કમ્બુલ કયા વગર</p> <p>ખાતર=ખરદાસ સાદું=ખદસો</p> <p>મેં મજદાવી=મેં હસતું રાખી</p> <p>સ્વાદે=લહેજતથી</p> <p>શરમાયું=લજવાયું</p>
<p>પાઠ ૧૪.</p> <p>ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપ્પીલા-વાળો સારી સ્થિતિનો</p> <p>માણસ</p> <p>કંકડીને=પણીજ; સખત નિસાસો=દુઃખ કે દીલ-ગીરીને લીધે શ્વાસ નાંખવો તે</p> <p>અભાગીઓ=કમનસીબ; અકર્મી</p>	<p>પાઠ ૧૫.</p> <p>વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ મસ્કરી=મગ્નક</p> <p>નેતરૂં=જમવાનું કહેણ</p> <p>રંગીત=રંગેત્રો</p> <p>સુશોભિત=દેખાવડો</p> <p>છાછરો=જરાક ઉંડો ને પહેળો</p> <p>થાળ=ખોટી થાળી</p> <p>ચપચપ=ઝપઝપ</p>	<p>પાઠ ૧૬.</p> <p>કરવી નહિ, જો આપણે કોઈની મસ્કરી કરીએ તો તે આપણી કરે</p> <p>સત્ય=સાચું</p> <p>સતનું=સાચાનું</p> <p>ચિંતન કરવું=વિચાર</p> <p>સત=સાચું</p> <p>વાક્ય=શબ્દ; વચન ઉચરવું=બોલવું</p>

૧૦] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અઢી આના.

અસત્ય=ખોટું	ભય=ખીક; ભો	વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
જશથી=આખરથી	હટે=નાશ પામે; જાય	ધણી; પરમેશ્વર
ઝળકીત=પંકાએલા;	જોગ=ખનાવ; કારણ	રીઝશે=ખુશી થશે
વખણાએલા	છુપાઇ જશે=ઢંકાઇ જશે;	સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
જમે=દુનિયામાં	જાહેરમાં આવશે નહિ	રીઝો=ખુશી થાઓ
ખીજ=ખી	છેવટ=આખર	સાર-સત્ય બોલવાથી
વૃક્ષ=ઝાડ	ઉગ્ગસ=પ્રકાશ	લાભ થાય છે; અને
વિજ્ઞાન=ખોટું	ફરીને=ખીજવાર	પરમેશ્વર ખુશ થાય છે.
ચુલ્લકારી=ફાયલાકારી	દીપશે=પ્રકાશશે	જુઠામાં જુઠો માણસ
ફળ=પરિણામ; ફાયદો	આંચ=નુકસાન; હાનિ	પણ એક દિવસમાં
આશ્રય=આશરો	કલેશ=દુઃખ	જુઠા કરતાં સાચું
છાંયતળે=શીળામાં	અનેક=ધણી	વધારે બોલે છે, જે
પરિતાપ=દુઃખ	હરે=હર કરે; મટાડે	ઉપરથી ઇશ્વરને સા-
વસે=રહે	સમું=સરખું; યરાયર	ચું જ ગમે છે એમ
પ્રગટે=ફેલાય	અન્ય=ખીજું	સાખીત થાય છે.
છળ=છુટ્યો	ખરે=નકકી	
દુષ્ટમતિ=નકારી બુદ્ધિ	અતિ=ધણી; બહુ	

સમજૂતી—મનમાં સાચાનો વિચાર કરવો, અને નકકી સાચું વચન બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આખરથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજથી સત્યનું ખેટું ઝાડ થશે; અને તેનાં લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આશરો લેશે. તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે ખોટું

બીજી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ત્રણ આના. [૧૧]

કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. સત્યરૂપી સુરજનું તેજ ધણું ફેલાય છે, તેથી કપટ અને નકારી પ્રુદ્ધિ સત્યની બીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) જેમ મુરજ કદી વાઢળાંથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી પ્રુદ્ધો થઈ પ્રકાશે છે, તેમ કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે. (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે. (૪) સાચને કદાપિ નુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો નાશ પણ નથી. માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી. સત્ય ધણું દુઃખ નડકી ટાળે છે, નડકી સત્યના જેવું બીજું જોર નથી. (૫) સાચામાં હંમેશાં ખર્ચ સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર ધણું પ્રુશ થશે. સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી જીતીને હંમેશાં સ્વર્ગમાં પ્રુશ રહો. (૬)

પાઠ ૧૭.	મીલનસાર=મળતાવડા	મહીનો
રિવાજ=ધારો; નિયમ	પરોણ્યાચારી=પરોણ્યાગત	તાપ્ત=તાજીઆ
વર્તમાનપત્ર=છાપુ; ન્યુસ;	ભારી=બોજારૂપ	ફાંકડો=ફક્કડ
ચાલતા વખતની હકી-	પૂજે છે=સેવા કરે છે	વેશ=દેખાવ
કતનો છાપેલો કાગળ	સાર-જરૂર વગરની	વરખ=ધાતુના છેક
ખાંકડો=પીઠવાળા પાટલી	ચીજો પાછળ ખર્ચ ન	પાતળા પતરાં
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી	કરવો અને તેનો ઉપ-	તારીફ=વખાણુ
લેવાય એવું ધર	યોગ પરોપકારમાં કરવો.	મરણુતોલ=મરી ગયેલ
સપાટ=ઉંચીનીચી નહિ તે	પાઠ ૧૮.	હોય એવો
બરવાહ=ઘેટાં ચારનાર	મોહરમ=જે મહીનામાં	સ્થિતિ=હાલત; દશા
પાકાં=છો ઇંટના	તાપ્ત નીકળે છે તે	રડારોળ=ધણું રડવું

૧૨] ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્શનરી શિક્ષક ગ્રંથ આના.

કકળવું તે	પાક=ફાલ	માં ઉતરી ગયા=ઝંખ- વાઇ ગયા
એકાએક=એકદમ	કરકસર=ખપ જેટલું	ખળનચી=ખળનાનો
અચંખો=નવાઇ	વાપરવું તે	ઉપરી; તીખેરીનો ઉપરી
દશા=સ્થિતિ; હાલત	ચર=કડાંવાળો દેગડો	ફટકા=સપાટા; નેતર કે
ધ્યાનમાં=સમજણમાં	સોનામહોર=સોનાનાસિક્કા	ચાપુકના ઝપાટા
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય	ઉતરે=ઓછે આવે	નિશ્ચય=કરાવ
સારવાર=ચાકરી; અરદાસ	અધાર=પ્રણીપણના હક	ભાગીદાર=ભાગીઓ
પ્રસંગ=વખત; બનાવ	સાથે; તમામ હક સાથે	ખુદાવંદ=મોટો માલીક
પરિણામ=ફળ; છેવટ	ચુકાદા=ફેંસલા	(મોટા દરજ્જા વાળાને
છિન્નો=નાણું	નિર્ણય=ફેંસાઓ; ચુકાદો	માટે બોલાય છે)
વાટે=રસ્તો	પાક=પેદાશ	શરત=કપાલાત
દીલ=વાર	સાર=પ્રમાણિકપણે	હજુરમાં=રખરખમાં
મંદતાડ=રોગ; બિમારી	ચાલવાથી ઇશ્વર ખુશી	લાંચીઆ=લાંચ લેનારા
અકરમાત=અણધાર્યો	ચાય છે માટે પ્રમાણિક-	માનીતો=વહાલો
એકાએક બનાવ	પણે ચાલવું.	સાર=હકથી વધારે લેવા-
વિદાય થયા=ગયા	પાઠ ૨૦.	ની ઇચ્છા રાખવી નહિ.
પાઠ ૧૯.	દિલ્હી=જમના નદીના	પાઠ ૨૧.
બાઇમાંડું=બાઇબેન	કાંઠાપર ચાહેર છે.	લોકાની=મસ્તીખોર
ઉપજ=પેદાશ	પ્રખ્યાત=ખાણીતા	કાયર=હેરાન
ધરખરચ=રોટલા ખરચ	પરાક્રમી=ખહાદુર; શૂરા	આંકી=દામ દઈ; નિશાની
દુકાળ=મોંઘવારી; અના-	શેખી ન=કોઇપણખાખત-	કરી
જ પાણી મોંઘા મળે	માં આનંદ લેનાર	ફાટચો=જખરો થયો
એવો વખત	આસરો=મદદ	

માતેલો=ખાઇ પી જખરો	જેવો કોઇ નથી પણ શેરને	સૌમાઝવંતી=પરણેલી
થએલો	માથે સવાશેર હોયજ.	ઢી કે જેનો ધણી
જખરો=જેરાવર	પાઠ રર.	જીવતો હોય તે ઢી
હાથ ચલાવવો=મારવું	સ્થાપન=મંડાણ; શરૂઆત	ગંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ
ધટતો=લાયક	સવડ=સગવડ; સોઈ	વિધવા ઢીના નામની
પલક=જરાવાર	ગોઠવણ=ખંદોખસ્ત	પહેલાં વપરાય છે
કચરી=ચમદી	ખેપીઓ=કાસદ	નામકામ=નામ ને ઠેકાણું
યુક્તિ=તદખીર; કળા	લાભ=ફાયદો	કમવાર=એક પછી એક
નસકોરાં=નાકનાં ખે કાણુ	સહજ=સહેલાઈથી	સરનામું=નામ ને ઠેકાણું
તોખાતોખા=કાયર કાયર	માનવાચક=માનનો અર્થ	ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં
કુલાઇ ગયો=મગર થયો	ખતાવનાર	પત્તો=ઠેકાણું
અહો=અરે	તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા	પાઠ ર૩.
શબ્દ=ખોલ; વચન	પવિત્ર; (એ શબ્દ વડી-	સુલતાન=મુસલમાન
અભિમાની=અહંકારી	લના નામથી પહેલાં	પાદશાહ
ઉતાર=કાઢું	વપરાય છે.)	શિકાર=જનાવરોને તા-
સપડાયો=ફમાયો	ચિરંજીવી=જાંખી મુદત	કીને ગોળી મારવી તે
હલકા મનનો=નીચ	જીવનાર (આ શબ્દ	અહેસાન=પાડ
નમ્ર=મરીખ	છોકરાના નામની પહે-	માનું છું=મણું છું
માઠાં=ખરાખ	લાં વડીલ વાપરે છે)	ખોરાક=ખાવાનું
હલકો=તુરંછ	રાજમાન=જેને રાજ તરફ	હાજર કર=રજુ કર
સાર=કરી અહંકાર	થી માન મળતું હોય તે	ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું
કરવો નાંહ. અહંકારી	રાજેશ્રી=જેને રાજ તરફ	વાસણ
માણુસો ધારે કે મારા	થી પૈસા મળતા હોય તે	ભાવથી=હોંસથી

૧૪૧ પાંચમી ઓપડીને ડિક્શન શિક્ષક ચાર આના.

આંત=ઠડો	બહાર કાઢી મૂકવું તે	વાળી આપું છું
વિનંતી=નમનતાપથી	આર=માણસની ચઢતી	માન=આખરૂ
કહેવું તે	પડતી જીભ વડેજ થાય	સેવા=ચાકરી
જગીર=ધનામી જમીન;	છે. જો આપણે નમનતાપ	માનવી=માણસ
સરકાર તરફથી મળેલું	વાપરીએ તો સામાનો	ભાર=ખોજો; વજન
ગામ કે જમીન	પ્યાર મેળવીએ, માટે	મણુખંધી=ભારે; મણુના
ઉમરાવ=અમીર	ઠર્પાં છોડી નાત્ર સ્વભાવ	માપથી
સાન=અક્ષય; સમજ	રાખવો કે જેથી ઉમરા-	ખોજો=વજન; ભાર
સંબંધમાં=વિષે	વોના જેવા હાલ થાય નહિ	ખીન=વમર; વિના
અંદેશો=શક; વહેમ	પાઠ ૨૪.	તન=શરીર
જાતે=પોતે	પંચ=પાંચ કે વધારેનું	તનતોડીને=ધણું વૈતરૂં
ઝવેરખાનાનો=કીમતી	ટાણું	કરીને
રત્નોનો	વાહવિવાદ=તકરાર	હાર=પરાજય; હારવું તે
ઉપરી=અધિકારી	તુર્ત=તરત	માલીક=ધણી
ધલાજ=ઉપાય	દરખાસ્ત=કચેરી	રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરૂ
ભંભેરવા=ખોટું સમજાવવા	નાર=માદા	પીઠ=વાંસો; ખરડો
સંતાપ=છુપાપ	ગણુના=ગણતરી; કદર	દરકાર=પરવા
ભિખારી=ભીખ માગનાર	વલવલે=ટળવળે	માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓછો
સ્થિતિ=હાલત	પવ=દૂધ	કરવા; અંતર ઓછું
બેટથો=છાતી સાથે દાખ્યો	વહાહાર=વિશ્વાસ	કરવા
પ્રધાન=વજીર	ધાન=અનાજ; ખાવાનું	સફર=લાંખી મુસાફરી
ઠર્પાંખોર=અદેખા; ઝેરીલા	નીમક=અનાજ	મુજ=મારો
દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ	હલાલ કરૂં છું=અહો	જળકાજો=પાણી માટે

જીવ લીએ=મારી નાંખે	તોય=તોપણ	અથડાય=અફળાય
કૂર=ઘાતકી; દયા વગરનો	તલપે છે=તાકે છે; પારે છે	આશા પર અથડાય=
અંબાડી=હાથી પર	માંસ=ગોસ	ભરોસાપર રહે
માંડવાની ખેઠક	કસાર્ધ=ચંડાળ	ખલક=જગત; દુનિયા
કરો=નો	કર=હાથ	દડે=શિક્ષા કરે
દીપે=શોભે; સારો દેખાય	હાર બનું=કપાઈ જઈ	પીડતાં=દુઃખ દેતાં
શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ	કુલ=અધો; તમામ	કોપે=ગુરસે થાય; રીસે
પશુ=ચોપમાં જનવર	ખોજ=ખોજો	ભરાય
સરદારી=ઉપરી	બ્યાપાર=વેપાર	કીરતાર=પરમેશ્વર;
ન્યાય=ધન-સાફ	ધડી=ઘોડો વખત	સાર-પાળેલા જનાવરો
નિર્દોષી=વાંક વગરનો;	કરાર=આરામ	પાસે ગજ ઉપરાંત કામ
નિરપરાધી	ખર=ગધેડો	કરાવવું નહિ, અને પેટ
તલ=જરા જેટલો; થોડો	ગજ=હાથી	પુર ખાવાનું આપવું.
ત્રાસ=ખીક; ભય	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ	

સમજૂતી—ચોપમાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સામસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી ભરી (બેગાં થયાં) અને ત્યાં નર અને માદા બેઠાં. ગાય-હું ગરીબડી ગાય મારા ગુણોની કદર કોણ કરે છે? મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજાં ખાય છે. તોપણ જીવનનો પાર ક્યાં છે? (ટેક) (૧) કુતરો-હું વિશ્વાસુ વહાલું પ્રાણી ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા અનાજનો બદલો વાળી આપું છું, અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (ટેક) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકલ વગરના માણસ) મને હસે છે, પણ સમજતાં

નથી કે બાર કોણ ઉપાડે છે? બારે વળન લાદે (પીઠપર બસે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું. પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ કયાં જાણે છે? (ટેક) (૩) ઘોડો—હું ચારીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરું છું અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં; ધણીને મારી પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું તોપણ કહો કે કોણ મારી કાળજી રાખે છે? (ટેક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું, તોપણ કોઈ ઘતકા મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાંખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરાપકાર કરું છું. (ટેક) (૫) હાથી—રાજાની અંબાડીનો આધાર મારા પર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શીભે છે) મારા પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શીભે છે. પશુઓમાં હું મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું.) (ટેક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે, તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાલ મરું છું. કહો મને બીન ગુનેગારને ઇન્સાફ કયાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (ટેક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-ગમીન ખેડે છે, મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારના રોજનો બાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી બીજાના બરોસા પર અજાણ્ય છે. વિશ્વમાં નકારા કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પશુ, પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુસ્સે થાય નહિ? મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૫.	સદ્ગુણી=સારા ગુણવાળા નીવડે=નીકળે; થાય	ચિત્રામ=ચીતરવાનું કામ તક્ષીન=મશશુલ; લીન;
ગુનો=કસુર	સાર-ગુનો કપુલ	એક ચિત્ર
કપુલાત=કપુલ કરવું તે	કરવાથી પરમેશ્વર ખૂશ	ખુખી=ખલિહારી; ચમત્કાર
ધકકો=હડસેથે	થાય છે અને આપણા	મહેતીજી=કન્યાશાળાની
પુટી ગયો=ભાંગી ગયો	મનને શીકર રહેતી નથી.	વડી સ્ત્રી શિક્ષક
ફોડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા	પાઠ ૨૬.	લાયક=યોગ્ય
ફોડયો=ભાંગ્યો	બાળાઓ=છોકરીઓ	ગુણી=ગુણવાન
મા=નહી	હોંસે હોંસે=ઉમંગથી	શિક્ષકો=આસિસ્ટન્ટ
બોલ મા=બોલ નહિ	સારે રાગે=મધુર સ્વરે;	વર્તે=ચાલે
કસુર=વાંક; ગુનો	મીઠે અવાજે	સલાહ સંપ=એકવિચાર;
અગળણે=અગળાવતા	સીવણુ=સીવવાનું	મળી સમજીને ચાલવું તે
માનવી=કપુલ કરવી	રંગબેરંગી=તરેહ તરેહના	શિક્ષણુ=શીખવવાનું કામ
ગુનેગાર=અપરાધી; કસુર	રંગના	સાર-છોડીઓને બણા-
કરનાર	મળપટા=મળે બાંધવાના	વનાથી તેમની અક્કલ
નારાજ=નાખુશ	પટા	ખીસે છે. માટે છોડી-
ખીક=ભો; ડર	સેખાં=મોઢે ગણવાના	ઓને બણાવવી.
ઉદાસ=દીલગીર	હિસાબ; મુખગણિત	પાઠ ૨૭.
મુખેથી=ગપચણ વગર	ઘાટ=આકાર	સંધરે=સંઘડ
હેઠે=નીચે	પ્રદર્શન=સંઘડસ્થાન;	કુદરતનું=દૈશ્વરી શક્તિનું
રૂએ=રડે	નમુનેદાર ચીજો બતા-	અવલોકન=ધારીને જોવું
દોષ=વાંક; ગુનો; કસુર	વવા માટે એક ઠેકાણે	તે; બારીક તપાસ
સંતાડવા=છુપાવવા	બેગી કરી રાખવી તે	રાજવાની=રાજા જે શહેર
બૂલ=ચૂક	ગૂંથેલી=વળ દીધેલી	માં રહેતા હોય તે શહેર;
સહન કર=ખમું; વેઠું		

૧૮] મુંબઈ હાલકાની બૂજોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

રાજગાદીનું શહેર	ભુકરો=રેતી; એક જાતનો	હરકત=અડચણ
ધમારતો=હાથી આંધણી.	પેચો પથર	સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું
નાં ધરો	ગંજી=ધાસનો ઢગલો	કરવું તે
કિલ્લો=ગઢ	અગત્યની=પ્રરેતી	અવારનવાર=ફરતા ફરતી
રચના=અનાવટ; ગોડવણ	આગગાડી=દેવતા અને	સંઘાત=સાથ
આંધણી=આંધકામ	પાણીના બળથી (વરા-	સાર-પૈસા બચાવ્યા
ખાણું=અનાજ ભરી	ળથી) ચાલતી ગાડી	હોય તે ધડપણના વખ-
મૂકવા માટે જમીનમાં	સાધન=વસ્તુઓ	તમાં ખપ લાગે છે, માટે
જે ખાડા ખોદેલા તે	પુણજી=ધણું	દરેક માણસે પૈસાનો
જાર=જીવાર	દાણા=અનાજ	સંગ્રહ કરવો જોઈએ.
ખાનગી=પોતાની	નાણું=પૈસા	
સળી=સડી; જીવાત પડી	પ્રચ્ચ=પૈસા	

સમજીતી-જીઓ કે જંતુની જાતમાં કોડી પણ અનાજ એકઠું કરે છે, અને બધી સાથે મળીને (હમેશાં હળીમળીને) દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.	ધર્માદા=દાનમાં આપી	સાર-જે કાંઈ પેદા
પરખ=મુસાફર લોકોને	દીધેલું તે	કરવું તેમાંથી દસમો
મફત પાણી પીવાનું	દસમોભાગ=દસ ભાગ-	ભાગ ધર્માદાના કામમાં
ઠેકાણું	માંનો એક ભાગ	ખરચવો “કર્મે જય
વારાફરતી=એક પછી એક	આશીર્વાદ=આશિષ; દુવા	અને પાપે ક્ષય.”
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર;	ટાળવામાં=મટાડવામાં;	પાઠ ૨૯.
લાકડા કાપીને વેચનાર	દૂર કરવામાં	વળગ્યો=લાગ્યો; ખાજ્યો
વળેલો=વળગેલો	મનોહર=મનને રાજી કરે	તર્ક=મનસુઓ; વિચાર
ખરો તડકો=સખત તાપ	એવું	શેખરશ્ચી=ખોટા વિચાર
વિસામો=આરામ	શીતળ=ટાઢી; ઠંડી	કરનાર; માણસનું નામ

પાર=છેડો; અંત	સારૂં કામ પુરું ન થાય લાં	પ્રમાણે કરતો નથી તે
કરાવી=નકડી કરી	સુધી ફરી ફરીને કરવું.	આયસો કહેવાય છે.
ધાડવો=ધી ભરવાનું	ચઢાવવા=ઉઠાવવા	પાઠ ૩૧.
માટીનું વાસણુ	સપાટો=જોસ	ડાકે=હાકે
તરંગ=ખોટા વિચાર	ગોથું આધ=ઉંધો થઇ	તરુવર=મોટું ઝાડ
ધુણાવી=હલાવી	કાયર થવું=કંટાળવું	ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે
ઠપકો=ગુનાના બદલામાં	પ્રયાસ=યત્ન; મહેનત	પાન=પાંદડાં; પાંતરાં
કડવા શબ્દ કહેવા તે	આસમાન=ગગન	ગાન=ગાયન
ધર ભાંગ્યું=ધરખાર	ટપકા=ડાઘા	ધ્યાન ધરતા=ધ્યારને પો-
વગરનો થઇ ગયો	વીંટવા=લપેટવા	તાના મનમાં આણુતાં
નકામા=ફેકટ	સાર-શર કરેલું કામ	કઝોલ=મગ્ન; આનંદ
ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા	પુરું ન કરીએ તો કરેલી	સાથ=સાથે
ઉઘમે=ધંધે; કામે	મહેનત નકામી જાય,	પડદો ખોલે=મનની વાત
માફક=પેઠે	અને લોકમાં મગ્નક થાય;	કહે
ચેતન્યો=સમજાવ્યો	માટે હરકોઈ કામનો	ચૂસે છે=શોષે છે
સાર-આપણા ધંધા	આરંભ કરતાં પહેલાં	ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
સંબંધીજ વિચારો કરવા.	વિચાર કરવો, કે એ કરવું	ધાટે=આવારે; કિનારે
એકદમ પૈસાદાર થઇ	વાજખી છે કે નહિ; અને	જળધાટે=તદી કે તળાવ
જવાના વિચાર કરવા નહિ.	વાજખી લાગે તોજ	કડિ
પાઠ ૩૦.	આરંભ કરવો; અને	નીજ=પોતાના
પતંગ=કનકવા	આરંભ કર્યો તો તે કામ	વાટે=રસ્તે
છેક=તદન	પુરું કરવુંજ. વચ્ચેથી	પોઢે=સૂએ
ફરીથી કરો=ખીજવાર	અધુરું મૂકી છોડી દેવું	માળ=માળામાં
કરો મતલબ કે હરકોઈ	નહિ. જે માણસ આ	જંપતાં=કરીને ખેસતાં

મળરકે=સવારે; પરોઢીએ	નિર્મળ=ચોક્રખું; મેલ	કામધેનુ=મધુએલું આપ-
ધાય=દોડે	વગરનું	નારી ગાય
વનફળ=વનમાંના ફળ	હરે=નિરાતે બેસે	ચિંતવ્યા=ધાર્યા
ઝૂલે=હાલે	ભલી ભાતે=સારી રીતે	અપાર=મણોજ
ભલી ભાતના=સારી	હઠાવી=હરાવી; હંકાવી	પમાય છે=મેળવાય છે;
તરેહના	હઠાવી દીએ=હરાવે	પેદા કરાય છે.
વિધવિધ=જુદી જુદી	મેળવાય=પેદા કરાય	સાર-ઉઘોગી માણસને
દીનાનાથ=ગરીબનો બેલી;	રાજ અધિકાર=રાજસત્તા	કંઈ પણ અધરું નથી.
પરમેશ્વર	વશ=તાબે	ઉઘમ કરવાથી જે જોઈએ
મધુરે=મીઠો	વિપત્તિ=દુઃખ; આકૃત	છે તે મળે છે; માટે
ધરી=રાખી	વેરાઈ જાય=જતું રહે	ઉઘમ કરવો.

સમજુતી-મોટા જાડની ડાળીઓ હાલે છે, પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ઊડે છે (મતલબ કે કલોલ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનખાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં, ટોળામાં લગી મળીને રહેતાં (એક બીજને) મનની વાતો કહે છે. સુખીમાં પક્ષી હંમેશાં જાડ અને મોટા જાડની ડાળી પર ડોલે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે, કોઈ દાણા ખાતાં જાય, કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે તલાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં અવ્યાનિ સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે. સવાર થતાં પહેલાં ઊડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ઝૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે, તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો

છે, તે મોડો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે. તે ખાઈને હમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠેકણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાથે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકસો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે મતલબ કે પોતે આગળ આવે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાખની પદવી લેવી હોય તો કંઈ બાધે નથી. મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળક! મહેનતને ઇચ્છેલું ફળ આપનારી ગાય જાણુ. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે. (૧) સાર-આગસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી

બદલામાં=સાટામાં

ભોગવટો=ચાપર

વંશપરંપરા=છોકરાંના

છોકરાં; પેઢીધર પેઢી

સાંતી=હળ

સાંતીની જમીન=ખેડવા

લાયક ભોંય

ઉંચા પ્રકારની=સારો પાક

ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ; રસાળ

પ્રકાર=વર્ગ; જાત

નાનપણથી=નયપણથી

લાડ=વહાલ

ઉછરેલો=મોટો થયેલો

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાથી=મદદગાર; ખેતીને

માટે રાખેલા નોકર

મહેનતુ=કઠોળી

પુંજ=દોલત

ઈચ્છતા=ચાહતા

અર્થ=મતલબ; સાર

ડહેલી=મોટા દરવાજવાળા

ધરતું ભોંયતળાઉં

બરોસો=વિશ્વાસ

મહેનત=મજુરી

મેધ=મેદ; વરસાદ

નજર=તપાસ; દેખરેખ

ખાતરી=બરોસો; પતીજ

સાર-આપણા કામનો

બરોસો નોકર પર રાખવો

નહિ, પણ નોકરો કામ

કરે છે કે નહિ તેની

તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

ખેનપણી=સહીઅર; સખી

પિડાય=દુઃખી થાય
 ગંદુ=ગોળુ
 પગ મૂકવાનું=આવવાનું
 મન=કચ્છા; મરણ
 મંદવાડ=રોગ; બિમારી
 મંદકી=મંદવાડ
 મૂળ=ખી; ખીઆં;
 નિરોગી=રોગ વગરના
 જંતુ=જીવડાં
 પાકે છે=પેદા થાય છે
 ખુણે ખોચરેથી=ખુણા-
 માંથી
 વાળી નાખીએ=સાફ
 કરીએ
 શ્વાસવડે=દમ લેવાથી
 ખુણાં=કિંવાડાં
 સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
 નાશ પામે=જતા રહે
 બિનાસ=ભેજ
 ઢોળી=રેડી
 મેલું=ગંદું
 ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ
 તાવ; નહારી હવાને લીધે
 જે તાવ આવે છે તે.

ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ
 (એ તાવથી શક્તિ ધ-
 ણીજ ઓછી થાય છે)
 લકવો=એક જાતનો
 રોગ એથી શરીરનો
 કોઈ ભાગ જુડો પડી
 જાય છે.
 જાજશ=સંડાસ
 મોરી=નીક; ગટર
 ઝાડીઝુડી=ઝાડીઝપડી
 દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
 તદ્દન=ખીલકુલ
 ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે
 એવી રીતે
 સાર-ધર; વાડા વગેરે
 દરેક ચીજ ચોકખી રાખવી
 પાઠ ૩૪.
 હયા=સારા
 પ્રાણુ=જીવ
 વૃદ્ધ=ધરડો; ખર્ચુપાન
 પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો
 નિશ્ચય=હરાવ
 સમાચાર=ખબર
 અદેખાધ=ઝેર; ધર્ષા

ઉધાપશે=ફેરવશે
 સંદેહ=શક; વહેમ
 વંદાન=માંગેલું આપવું તે
 લેણાં=માંગતાં
 વનવાસ=જંગલમાં
 રહેવું તે
 હડ=જીવ; જીક
 અભ્યુસમજી=વગર વિ-
 ચારના; મૂર્ખ
 શોક=દીલગીર
 દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યો
 ધિક્કાર=તિરસ્કાર
 હરાવ=નિશ્ચય
 સાર-“સોજત તેવી
 અસર” હંમેશાં સારાની
 સોજત કરવી. કામ કરતાં
 પહેલાં શું કળ આવશે
 એ ખાતતનો વિચાર
 કરવો કે જેથી પાછ-
 જથી પરતાવું પડે નહિ
 પાઠ ૩૫.
 ટોળું=જથો
 હાથ=મે વેત જેટલી
 લંખાધ

ધરી=પકડી; ઝાલી	ગુજરાત=ગુજરાત; પોષણ	જનો=માણસો
સરણાષ=પીપી	સાર-અંગકસરતથી	લહી=જોષ
નટ=અી વગેરેનો વેષ લક્ષ	શરીર કસાય છે માટે	બલી લીલી=લીલીકમ
ધણા ખેલ કરનાર	નાનપણથી કસરત કર	અતિ=ધણે
અંગ કસરત=શરીરની	વાની ટેવ રાખવી.	શાખ=ઝાડ પર પાકેલી ફેરી
કેળવણી	પાઠ ૩૬.	રસદાર=રસવળી
ગુલાંટ=ગોલાંટ	ગ્રીષ્મઋતુ=વૈશાખ અને	સુકેસરી=સારા કેસરીઆ
ચક્રર ચક્રર=ગોળ ગોળ	જેઠ મહીનો; હિનાળો	રંગની
ચમકે છે=ઝળકે છે	મહિમાય=મોટામ	ચિત્ત=મન
ઝમકારા=ચમકારા	નીરખી=જોષ	હરતી=ખેંચતી
શાઆશ=ધન્ય	શીતળ=ઠંડી	દીક્ષમાં કરતી=યાદ રહેતી
જીવની દરકાર=મોતની	ટફુકા=કોયલના ખોલ	પ્રવેશ કરીને=દાખલ થઈને
ખીક	ધરતી=જમીન	ઉકળાટ=ધામ
સ્થિર=હાલ્યા વગર	તપતી=ગરમ થતી	ધરે છે=ફરે છે
સફાઈ=ચાલાકી; ખુખી	સુગંધ=સારી વાસ	વનેવન=જંગલે જંગલ
ખેલ=રમત	મેર=આંખા, આમલીનાં	આત્ર=ફેરી
ચમકારવાળા=તવાઈ	ફૂલ	આત્રતરુ=આંખો
પમાડે એવા	વસંત=વસંત ઋતુ;	વાસ કરું છું=રહું છું
નજરખંધી=ખડુથી જો-	અસાડ ને શ્રાવણ;	ચિત્તહરું છું=મન ખેંચું છું
નારની આંખ ભૂલા-	જુલાઈ ને આગષ્ટ	શ્યામ=કાળા
વવામાં નાંખવી તે	ભમતી=રખડતી	પરખાઈ=ઓળખાઈ;
ખુખીદાર=વખાણુવા	ફળી=પાકી	જણાઈ આવું
લાયક; ચમકારી	લલચાય=લોભાય	કેમળ=નાજીક
કસરત=શરીર કસવું તે		કંઠ=સાદ; સર

સંગીત=ગાયન	વેલમાં=વેલામાં	ગ્રીષ્મનો આળ=ગ્રીષ્મની
સૂર=અવાજ	અંગમાં=શરીરમાં	શર્યાત
ગજવું=ગજવી મૂકું	અનેક=બહુ	કાકિલ=મધુર
રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ	પાંખડી=પાંદડી	ભારી=બહુ
દીપે=શોભે	પ્રસારી=ફેલાવી	અટમોગરો=એક જાતનો
કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ	ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો	સુગંધીદાર મોટો મોગરો
કુલેલ=ખીસેલી	પ્રકુલ=ખીસેલો	રસીલી=મજા આપનારી

સમજુતી—પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી હાજતાં જોયાં (૧) કાચલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાનું ઝાડ સારું દેખાય છે. જમીન ગરમ થતી જાય છે અને મોગરામાં સારી વાસ બરે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઈ. પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખા પર બહુ સારી ઢેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઈને માણસો તે લેવાને લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં બહુ તાપ પડે તેથી શાખ થઈને પડે, રસવાળી થઈ સારો કેસરીઓ રંગ થાય છે તે રસથી દુનિયાનું મન (માણસનું મન) ખેંચતી, તેથી ઢેરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) કાચલ—જુઓ આ ગરમીની ઋતુ ધામ કરે છે, તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કાચલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી એળખાઈ છું અને મારા મધુર સાદ વડે વખણાઈ છું. હું ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ બહુ ગજવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે, વેલાઓમાં ખીસેલી કળીઓ છે, તેથી શરીરમાં સારી વાસ

બરાબ છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. અધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો ખાળક ગણ્યો છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી. કાંચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું. મોગરો—જટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે. અધાં કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જાણી.

પાઠ ૩૭.

નવાઈ=અચાંખો
ઉપજવે=પેદા કરે
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખિસ્તી ધર્મનો
ઉપદેશ કરનાર
ખોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દહેર
કુશળ=હોશિયાર
શર ક્યું=કરવા માંડ્યું
કાટખુણો=ખાંધકામમાં
ઉપયોગી લાખડાનું કે
લોહાનું ઓળર

આ નમુનાનું

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર
ઓળરો=હથિયારો
બીલ=જંગલમાં રહેનારી

અનાય જાત

પોકારવા=ખૂમો પાડવા
સાર=અબણ માણસ
બણેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે તેથી હંમેશા
તેને તાણે રહે છે; માટે
દરેક માણસે વિદ્યા મેળ-
વવાને પ્રયત્ન કરવો

પાઠ ૩૮.

ભાટ=કવિતા બનાવી ખરા
ખોટા વખાણ કરનારી
એક જાત
ખહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લાની
દક્ષિણમાં કસબો છે
વલસાડ=પારડીની ઉત્તર-
માં કસબો છે
ઓળંગી=વટાવી
વહેણ=પાણીનું વહેવું તે;

પ્રવાહ

ખંડેર=ભાંગેલી ઇમારત
હજી=હાલ સુધી
ટાય=ઉપલેખા ભાગ; મથાળું
સપાટ=ઉચ્ચ નીચી નહિતે
શિખર=ટાય
મુશ્કેલ=અધર
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
વાનું સીધું હતું
કુંડ=છોટી આંધેલો ઝરો
ખુરજ=કિલ્લોનો ઉંચો
ગોળ ચણેલો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણ
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આગળની જગા
ખીણ=ખે પહાડ વચ્ચેની
નિયાણુ જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં

૨૬] ત્રીજી ચોપડીનો ડિકટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

પડેલો રસ્તો	ઘહેરનો ચિત્રેશો નમુનો	અને પછી તેવો ધાટ
રમણીય=મનોહર; સુંદર	આકૃતિ=ધાટ; આકાર	બનાવવો કે નથી
સપાટાખંધ=ખલદી	ચમુનો=નકલ	જેએલું બરાબર ધ્યા-
નકશો=ગામ દેશ, કે	સાર-અવલોકન કરવું	નમાં રહે.

સવાલ-પ્રહલાદ શું ધંધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કય દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કય નદી આવે ? પારનેરાના ડુંગરના શિખર પર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ શું કર્યું ?

પાઠ ૩૯.	દેવકી ઉનાઇ=સુરત	પડ=પોપડો
ખોડા=ઝાડપાન વગરના	બિલામાં વાંસદાની	ઉપસી=ફુલી; ઉંચી થઇ
બેખડો=પથર કે માટીના	પાસે ઉના પાણીનો કુંડ	ઉપસેલો=કંચો આવેલો
મોટા ઢેફાં	છે તે ગામ	ઉપયોગી=જરૂરતું
દેવસ્થાન=દહેરં; દેવળ	પીગળેલો=ગરમીથી	સાર-આ પાઠથી
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ	પ્રવાહી રૂપ થએલો	કુદરતનું જ્ઞાન થાય છે

સવાલ-ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આમુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાં બાંધી શકાય ? ઉનાઇ, તુળસીશ્યામ એ કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો. મેદાન અને ડુંગરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦.	નીચે પડતું નથી	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ફરફર=આરીક ટીપાં; ખુંદ	શક્તિ=બળ	ધસડી=તાણી
મેળાપ=મુલાકાત	પચી જાય છે=નીચે	ખેટ=ચારે બાજુ પાણી ને
વહેળો=નાની નદી	ઉતરી જાય છે; સમાઇ	વચમાં જમીન હોય તે
ધોધ=કંચેથી જોસખંધ	જાય છે	મુખ=નદી દરીઆને મળે

છે તે જગા	નીરે=જળથી	કિનારે=કાંઠે
ચમકારા=ઝમકારા	તીરે=કાંઠે	ચરતાં=ધાસ ખાતાં
સરિતા=નદી	ચિત્રચિત્ર=ખતખતનાં;	નિશ્ચય=નક્કી
તર=ઝાડ; વૃક્ષ	તરેહ તરેહનાં	પિછાણીએ=સમજાવે

સમજુતી—સ્વચ્છ પાણીની બરેલી સારી નદી, તેને કાંઠે ઊગેલાં નાનાં મોટાં ઝાડો, નદીમાં જુદા જુદા રંગના ગમ્મત કરતાં માછલાં અને લીલુંછમ ધાસ કિનારા પર ચરતાં પશુઓ જુઓ. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહાવાનું, ધોવાનું, અને પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

સવાલ—વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના સુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર છે ? સરોવર શી રીતે બનતા હશે ? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખાઈ હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧.	ખાર=ખારો	ઉતરી જવું તે ઝોટ
ખલાસી=વહાણ હંકાર-વાનો ધધો કરનાર	બરતીઓટ=નદી, ખાડી	મેળ=ઝોળો
બહોળો=ધણો મોટો	કે દરીઆમાં પાણીનું ચઢવું તે બરતી, ને	કોડીઓ } દરિઆઈ શંખલા } =પ્રાણીઓને છીપો } રહેવાનાં ધર.

સવાલ—સમુદ્રનું પાણી ખાઈ શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો ઊંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મેળ શાથી થાય છે ? નદીનું પાણી રાતું, ભૂરું, પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી કયાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨.	સુખ આગળ હવા	મછવો=નાની હોડી
હજીરો=તાપી નદીના	ખાવાની જગા છે.	ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

૨૮] પાંચમી ચોપડીનો ડિકટેશન શિક્ષક ચાર આના.

ટંડેલ=વહાણુ ચલાવનારો	લાંબી થઇને દરીઆમાં	બાજે=ઠરે
મુખ્ય ખલાસી; સારંગ	ગએલી હોય તે	દ્રીપકલ્પ=જેની ત્રણ
માહીતી=અખર	અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો	બાણુ પાણી ને એક
ભૂગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના	લાંબો વધી જમીનમાં	બાણુ જમીન હોય તે
ગોળા વિષેની વિદ્યા	ગએલો હોય તે	ક્રિયા=કામ
પુરતી=જેમએ તેટલી	ઉપસાગર=પહોળા મોંનો	સમુદ્રધુની=એ મોટા પા-
મગીઆ=મગ જેટલી	અખાત	ણીના ભાગને સાંધનારો
નિશાન=એધાણી	કાંપ=પાણીમાં ધસડાધ	પાણીનો નાનો ભાગ
ભૂશિર=જમીનની અણી	આવેલો કાદવકચરો;ચયુ	

સવાલ—હજારો ક્યાં છે ને જ્ઞાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાતો કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું ? કઇ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩.	ટકાડ=મજબુત	પર ફાંટેલું સુતર વિટા-
કારીગર=સુથાર, લુદાર	ધમણુ=વાક્રુંકવાનો સંચો	ળવામાં આવે છે તે
વગેરે કારીગરી કરનાર	તણુખા=સળગતી ચણુ-	તાંતણુ=તાર
દેશાધ=નગીરદાર;	ગારી	તાણુવાણુ=વણુવાની
વતનવળો	ચોપાસ=ચારે બાણુ	સાલપર જે ઉભા દોરા
વસવાયાં=સુથાર, લુદાર	વાટ=સોઢાનો ગોળ પાટો	રાખવામાં આવે છે
વગેરે ગામની વસ્તીનું	સજ્જડ=દુખત	તે તાણો અને આડા
કામ કરનારા લોકો	ચાકડો=પૈડા જેવું કુંભાર	દોરા રાખવામાં આવે
આરા=પૈદાની વચમાંના	નું જોગર	છે તે વાણો
ફરતાં લાકડાના કકડા	ભોંદા=લયકા	ખાદી=દોડી
વાંસલો=સુથારનું લાકડા	કોસ=માઉ	ખોળાઉ=ગોદડાનું પડ
ધડવાનું જોગર	ફાળકો=કામડીના જે ધાટ	જાજમ=પાથરવાનું રંગીત
		બિછાનું

સવાલ—ગાડા અને હળમાં શાનું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને ત્યાં શું જોયું? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શયનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયા લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪.	એક હાથની લાકડી	કોતરકામ=પત્થર કે લાક-
ગામ=જેમાં થોડાં ફળીઆ	તાલુકો=પરગણું	ડામાં કોરેલું ચિત્રકામ
ને થોડાં ધર હોય તે	વળવાનો=ફરવાનો	ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ
શહેર=જેમાં છેબંધ ને	દહાડો વળવાનો=ફાયદો	ઓફિસ
હારબંધ ધરો ને સારાં	થવાનો	બગ્ગર=હાટ
સારાં બગ્ગર હોય તે	રોજો=કપર ઉપર બાં-	કારીગરી=કીસમ; બના-
છુટ્ટી=રજા	ધેલું મકાન	વટ; હુન્નર
ગિલ્લીદંડા=મોઢદંડો	મસીદ=નિમાજ પડવાનું	વરાળબંત=વરાળના જો-
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની	ઠેકાણું	રથી ચાલતો સંચો

સવાલ—ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે, શું છે, અને શાને માટે પ્રખ્યાત છે? અમદાવાદમાં જોવા લાયક શું શું છે?

પાઠ ૪૫.	ફેરણીકારકુન=તાલુકાના	બાંધકામ ખાતાનો
મુખી=પટેલ	ગામની સીમમાં ફરનાર	અમલદાર
ઠયેરી=ઓફિસ	કારકુન	ફોજદાર=તાલુકાની પો-
તગાવી=સરકારે ખેડૂતને	હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને	લીસનો ઉપરી
ધીરેલાં નાણાં	પાણી પીવાને માટે	મુકરદમો=કેસ
મહેસુલ=જમીન ખેડવા	બાંધેલી કુંડી	સાક્ષી=જુમાની
બદલ સરકારને બરવાના	દુરસ્ત કરાવવું=બાંધેલું	અવલકારકુન=મામલત-
રૂપીઆ; જમીનવેરો	સમરાવવું	દારના હાથ નીચેનો
હદ=સીમા; મર્યાદા	ઝોવરસીબર=તાલુકાના	ઓફિસર; થર્ડ ક્લાસ

૩૦] સુખગણિત શિક્ષક ધોરણ ૫ માનો. ચાર આના.

માજરૂટ	તિજેરર=તિજેરીનોઉપરી	દવાખાનું=ઘરિપતાલ
જમાદાર=એ ત્રણ જેટનો	રસીદ=પહોંચ; પાવતી	છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઉપરી	કાથળી=થેલી	ઝોજર
ખૂટતા=મેઘતા	કારકુન=લખવાનું કામ	શીતળા=સૈયડ; બળીઆ
રજી=હાજર	કરનાર	કાચતો=કાચા પાકતો
સખ્તી=જેરજીલમ	ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	ચેપ=પર; રચી
પગાર=કરમાયો	હવાલદાર=પોલીસ પટેલ	
નાયક=સિપાઇની ટોળીનો	ના હાથ નીચેનો સિપાઇ	
ઉપરી	નોંધવાનું=લખી લેવાનું	

સવાલ—કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કાણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફોજદાર, ઝોવરસીઅર અને તિજેરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરા ખત કયું ખાતું નોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઇ?

પાઠ ૪૬.	કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય	તાનો વડો અધિકારી
તાલુકો=ધણાં ગામ મળીને	ઉપરી; જિલ્લાનો સુબો	કનરપેક્ટર=તપાસણી
થએલો ભાગ	મુલતવી રાખવું=થોડા	કરનાર અમલદાર
જિલ્લો=ધણાં તાલુકા મળી	વખત સુધી નહિ વસુલ	વહીવટ=કારભાર
થએલો કલેક્ટરના	કરવું તે	મામલતદાર=તાલુકાની
તાખાનો મુલક	અમલદાર=અધિકારી	જમાખંધી વસુલ કર-
વિભાગ=ભાગના ભાગ	સુખાકારી=આરોગ્યતા	નાર અમલદાર
કમિશનર=વિભાગનો	દેખરેખ=તપાસ	લેણદેણુ=લેવું દેવું
ઉપરી અધિકારી	ઇજનેર=ખાંડકામ ખા-	મુન્સફ=સબજજ

સવાલ—તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના

ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુદ્ધાત માફ કરાવવી અથવા મુશ્કેલી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો અને એ ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે તે કહો. તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે?

પાઠ ૪૭.	પરવાનગી=છુટ; રજા	નિશાળ
ખીના=ખાખત; હકીકત	આજ્ઞા=ઉમેદ	પરીક્ષા=તપાસ
રેલ=પૂર	મલામણ=સિદ્ધારસ	શોધવા=તજવીજ કરવા
તીડ=અનાજ ખાઈ જ-	છુટ=રજા; પરવાનગી	નાલાયક=નહિ આસે એવો
નાર એક જાતનું પક્ષી	મુકરદમો=કોરટમાં ચાલતું	નિરાશ=નાઉમેદ
પાક=મોલ	અમુક કામ; કજીઓ	ખૂન=મારી નાખવું તે
અંદુક=પિસ્તોલ જેવું	રૂપ્યુટિ=મદદનીશ	જુઆની=સોગન પર જે
હથિયાર	કન્યાશાળા=છોકરીઓની	હકીકત કહે તે; સાહેદી

સવાલ-કેકરને મુખીએ શી ખાખતની અરજ આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લા જડજને શું શું કામ હોય છે?

પાઠ ૪૮.	અરફ=ટાઢથી ઠરી મએલું	પડનો પ્રકાશ
નાળું=પાણી જવાનું	પાણી	ટીપાં=ફારાં
ગરનાળું	ઠરી=જમી; અંધાઈ	ઝાકળ=કંડીના જેરથી
મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી	થીજીતે=કરીને	હવામાંની વરાળનું
નીજે છે તે જગા	ધટ=જડો	પાણી થવું તે
ડહોળું=કાઢવવાળું	કરચા=ઝીણા કટકા	અટકીએ=થોભીએ
ચિકાર=ખેડ કાઢે ભરપુર	હિમ=ઠાર	પાઠ ૪૯.
ઝરણુ=જમીનમાંથી પુટ-	આફ=વરાળ	દેવતા=અગ્નિ
તી પાણીની શેરા	કિરણુ=સીધી લીટીમાં	પુંકણી=જુગળી

૩૨] હિંદુસ્તાનની ભુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

વા નાખીએ=વીંછીએ	અગર=મીઠું પાકે તે જગા	મતલબ=છાછા
ગતિ=હાલચાલ	જુઆળ=પાણીનું ચઢવું	ખાસ=ખસુસ; જરૂર
મીણુખત્તી=મીણુ સાથની	તે; ભરતી	ખરડ=ઝટ ભાગે એવી
વાટ	કણી=રજકણ	ચુરેચુરા=ભુકેભુકા
અંગારા=સળગતા કાચલા	સાંભરી=એકઠી કરી;	મૂળરંગ=અસલ રંગ
તાજી=ચોકખી	ઉસરડી	આંચ=ઝાળ
ઠરી જાય=હોલવાઇ જાય	ઢગલા=ઢગ	ધરી=પકડી
ગુંગળાઈ=રૂંધાઈ	તરી આવે=ઉપર આવે	બડકા=ખળતું
જોત=ખળતું; બડકો	સિંધવ=મીઠાની એક જાત	વિસ્મય=નવાઈ; અચંબો
દવ=જંગલમાં લાગેલી	અથામંધ=ધણુજ	ગજરો=ફૂલનો માથામાં
આગ	દેશાવર=પરદેશ	લાલવાનો તોરો
પાઠ ૫૦.	સાર=માણસને પહેલે	ઝાળ=આંચ
નિહાઈ=મળ્યા પદાર્થ	નંબરે લવાની; બીજે	ઉડાવવા=અદલવા
કંટાળનો=કાયર થતો	નંબરે પાણીની; ત્રીજે	સાર=ગંધકમાં રંગ
પુષ્કળ=ધણું	નંબરે ખોરાકની; અને	ઉડાવવાનો ગુણ છે.
મીઠું=નુનુ; નીમક	ચોથે નંબરે મીઠાની	પાઠ ૫૨.
મોળી=રીંકડી	જરૂર છે- મીઠું સ્વાદનાં	શોખ=મરજી; છાછા
ખેસ્વાદ=સ્વાદ વગરનું	ખાઈ છે છતાં મીઠું	અકાળી=પટકી; પછાડી
સ્વચ્છ=ચોક્કસ	કહેવાનું કારણ એ કે	ખરખચડા=ખાડા
ખારીઆ=મીઠાના પાણી	તે ખોરાકને સ્વાદવળો	ખાખોચીઆવાળી
માં આધા સુકવેલાં	ખનાવે છે.	ફટકડી=એક જાતની
ચીમડાં, કાલીંગડાં વગેરે	પાઠ ૫૧.	ખાટા તુરા સ્વાદની વસ્તુ
જીવ=જીવાત	ગંધક=પીળા રંગની ઝટ	ખાણુ=પાસા
તામ્બા=તરતનાં	ભાંગી જાય એવી વસ્તુ	પાસા=કોરણો

પહેલદાર=પહેલવાળી
હાર=કંઠો
કીમતી=મૂલ્ય કિંમતનો
અકીક=રંગીત ચળકતા
પત્થરની એક જાત
ઝવેરાત=હીરા, માણિક
વગેરે રત્ન
ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું
ઝાડ

પાઠ ૫૩.

કોદાળી=જમીન ખોદ-
વાનું ઝોળર
સમી=દુસ્ત
ભટ્ટી=ધાતુ પીગાળવાનો
મોટો ચુલો
પાનું=ફળ
ઝેરણુ=લુહાર, સોની
વગેરે જેનાપર મૂકી
ટીપે છે તે ઝોળર
ટીપીને=ધડીને
સીધું=પાસરું
નળીઓ=ભુંગળાઓ
રવેશ=માળનો ઝુલતો
ભાગ; ગોખ

ખીટીઓ=ખુટીઓ
ધા કર=ટીપ
પોલાદ=ખરું લોહું
કરવત=લાકડા વહેરવાનું
હથિયાર
ભરતર=ભરીને ખનાવેલું
રકૂ=પેચવાળો ખીલો
કાનસ=રેતરડી
ધડતર=ધડીને ખનાવેલું
નકર=સંગીન

પાધરું=ખહારો ખહાર

પાઠ ૫૪.

હૃદય=શરીરના જે ભાગ
વડે કામ અને ભાન
થાય છે તે (જેમકે
આંખ, કાન, નાક, જીભ,
આમડી, હાથ, પગ, મોં,
ગુદા, ઉપરથ)
મુખ્ય=મોટા
અંગ=ભાગ; અવયવ
સોપારીનાં ઝાડ=સોપારણુ
ચોંટી=વળગી; આઝી
અગસનું=જરૂરનું
છિદ્રો=કાણાં

શોધી=ચૂસી
આધાર=ટેકો
એકાદ=એક
ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા
ખારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણા
સાર=ઝાડનાં મુખ્ય છ
અંગ છે. મૂળ, થક,
પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, ખી,
(પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવા-
ડનાર અંગો છે.)

પાઠ ૫૫.

સીસાપેન=પેનસીલ
ધટ=ધાડું
ચીકણું=ચિકાશવાળું
ધડીઆં=તાડી ભરવાનાં
હચી ડોકના ધાડવા
છેદ=કાણું; વેહ
ઝરપે=ધીરે ધીરે વહે
આરપાર=આ આજુથી
પેલી આજુ
તાડી=ખાટો તીરો; ખ-
જુરી કે તાડનો રસ
તીરો=ખજુરી વગેરેનો
તરતનો ઝરેલો રસ

૩૪] ત્રીજી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ત્રણ આના.

ખરસાણી=થુવેરની એક	મુલક=દેશ	અળસી વગેરેને બાણી
જાન	ઢાઉદખાની=પીળા પોચા	લુમદી કરવામાં આવે
થોર=થુવેરીઓ	વાળઆ=ઝીણા કાળાશ	છે તે
ચુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ	પડતા	પાઠ ૫૭.
આંકડો=એક જાતનું ઝાડ	પોટો=ધોળો હુમસો	બગીચો=બાગ
(એના ફૂલ હનુમાનને	હુમસો=દુંકો પણ ભરાઈ	ઢાંડી=વચલી નસ
ચટે છે)	ફાડ=ભાગ	થોકડો=અથો; જુડો
ઉપવાસ=બ્રહ્મચર્ય રહેવું તે	પુષ્ટિકારક=કૌવત આપનાર	ચૂંટી=તોડી
સાબુચોખા=વાંમીચોખા	ખરછટ=કદળુ ને ખર-	સાંકડું=નાનું
ચોખા	અચડું લાગે એવું	ગંજફા=રમવાનાં પાનાં
છાલ=છોડા; ચામડી	થુલું=ભુલું; ચાળણ	માફક=પેટે
રેસા=નંતુ; તાર	બાફે=ખરમ પાણીમાં રાંધે	કમળ=તળાવમાં ચતું
ડહોળી=વલોવી	હવાલો=નારની ચાળણી	એક જાતનું ફૂલ
ગળણી=ગાળવાનું ઝીણું	ઝાટકીએ=ઉપણીએ	અળવી=અળનાં પાંદડાં
કાણાંવાળું વાસણુ	આળણુ=ચાળતાં બાકી	જયાપંથ=સામટું
હલકા=જલદી પચે એવા	રહેડો ભાગ; થુલું	કુંવાર=કુંવારનો છોડ
પાઠ ૫૬.	રવો=ઝીણો દાણાદાર લોટ	ઢાંતા=અણીવાળી કોર
શુમારે=આસરે	વાની=ચીજ	અગથીઓ=અગધીઆનું
ડુંડી=નાનું ડુંડું	આથો=ચઢીને ખાટું	ઝાડ
ઉખી=ધઉની કંઠી	થયલું ખીરું	મુલમોર=એક જાતનું
સુખળાં=ડુંડાં કે કંઠીની	લેપડી=પટ્ટી	ફૂલનું ઝાડ
બાબુએ સોચા જેવું	જખમ=ધા	કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
હોય છે તે	પોટીસ=ચુમડાં વગેરે	પાઠ ૫૮.
ખાંચ=ખોબણ	દરદપકવવા માટે ધઉ,	જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં

ચોથી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ચાર આના. [૩૫

પતંગીઉં=એક જાતનો	પાઠ પદ.	નહિ એવાં; અકરાંતીઆ
સુંદર પાંખવાળો કીડો	ભાગોળ=શહેર કે ગામમાં	ગળે છે=કુતારી દે છે.
વગ=જાત	પેસવાનો દરવાજો	કોહેલું=સડેલું
જઠર=ખાધેલું પચાવ- વાની કોથળી	થોળાયા કરતો=વારંવાર યાદ આવતો	કમકમાટ=ચીતળી; કંટાળો
ખૂઅસુરત=દેખાવડી	ભાથું=મુસાફરીનું ખાવાનું	પાઠ ૬૦.
ખીલકુલ=સમુળગી	સમડી=કાગડાના આકાર	ઠેકડા=કુદકા
માદા=પથુ પક્ષીમાં સ્ત્રી	નું મોટું પ્રાણી	દોડાદોડ=નાસાનાસ
જાત હોય તે	તીર=કામડું	અપકાદાર=શોખિતા
પાંખ=પર	ધસારાખંધ=ઝડપથી	સુંદર=ખૂઅસુરત
વૈતરી=વેઠ કરનારી	નજર=નીગાહ; ધ્યાન	વલવલાટ=કરીને નહિ
અવસ્થા=દશા; કાલત	નહોર=તીણા નખ	એસવું તે; વલોપાત
ધયળ=પેટે ચાલનાર કીડો	ચીરે=ફાડે	રમુજ=આનંદ
કીડિઆર=કીડીનું દર	કરાંડી=કપાસ, તુવર,	અદન=શરીર; અંગ
પોષણુ=ચુજરાન	વગેરેની સુકાઈ ગએલી	પીઠે=ખરડે; વાંસે
કોશેટો=લાંબી ગોળ દડી	ડાળી	કાઅરચીનરી=ધણી કાળી
નિરાંતવળી=નચિંત થઈ	સરી=લપસી	અને થોડી ઘોળી એવી
અવતાર=એક રૂપ બદલી	અંધારા=ચક્રર; ફેર; તંમર	ચુઅવાળી=ઝુમખા
ખીખ રૂપમા આવવું તે	ગીધ=ફાડી ખાનાર	જેવા વાળવાળી
પુડા=મધમાખીનું ઘર	મોટું પક્ષી	છોડાં=છોતરાં
હુમલો=હલ્લો	ઢોળાવ=ઢાળ	ગર=ખાવો
કુટુંબ=વંશ; આલાદ	ગરદન=ડોક	કુમળી=નરમાશવાળી
વાંદા=વાંદા	પુરં કરે=ખાઈ જાય	કુંપળ=ફણુગો; અંકુર
	ખાઉધરા=ખાતાં ધરાય	કાતરી=કાપી
		રાક્ષી=અને બાજુપર

૩૬] પાંચમી ચોપડીનો ડિક્શન શિક્ષક ચાર આના.

અકેકો અણીદાર દાંત	તૂલ=અનાજના છોડ	દેખાવ=શોભા; ભરાવ
હોય છે તે	સમીસાંજ=સંધ્યાકાળ	ખરછટ=કરકરા
ફવાટી=ઝીણું વાળ	પાઠ ૬૧.	ખગાસું ખાય છે=ખાળસ
ચકાર=ચાલાક; ચંચળ	પૂછડીહલાવતો=ખુશ થતો	ફર કરે છે
અવાજ=સાદ	ફરી વળ્યા=વીંટળાયા	ડાચું=જડખું
ધાતકી=ખુની; નિર્દય	સરત=હારજીત	જોરાવર=ખળવાન
દુરમન=શત્રુ	ખંખેરી=ઝાટકી	નળો=ધુંટણથી પાટલી
ખચાવ=રક્ષણ	હઠે=ફર જાય; ખસે	સુધીનો ભાગ
પોલાણ=પોકળ ભાગ	લટકતી=લપડતી	વિકરાળ=ડરામણું
ઝુમખો=જથો	લાળ=ચીકણું થુક	છાતીવાળું=હિંમતવાન
છત=છાજ	પંજ=પાંચ આંગળાં ને	હુમલો=ધસારો
ખીકણુ=ખીએ એવું	હથેલી એટલો કાંડાં	ટુકડી=ટોળી
નજરે પડતું=દેખાતું	સુધીનો ભાગ	ખદામીઉં=ખદામના રંગ
ખાસ કરીને=ધણું કરીને	ગળડી=દોટ	જેવું
ફરનું ફર=આધેનું આધે	ભરોસાદાર=વિશ્વાસ	ભુરાશ પડતી=ભુરાશ પર
તેજ=ચાલાક	મમતાળુ=માયાળુ	પાદર=ગામના ઝાંપા
કૌંતવાળા=મજાખુત;	તાબેદાર=હુકમમાં રહેનાર	ખહારની જગા
જોરવાળા	પત કરતી=લેખવતી;	કીકિયારી=ચીસ
ઉપરાઉપરી=એકપછીએક	ગણુકારતી	પકકું=પહેચિયેલું; પેક
ફાળ=કુદકો; છલંગ	માન=આખર; ભાર	ભમે=ભટકે; રવડે
ધટ=ખડી	પાઠ ૬૨.	ભારો=ચુએ
રતુમડો=રતાશ પડતો	સવાલ=પ્રશ્ન	ખોળ=શોધ; તપાસ
કક્ષા=પુળા	ટટાર=સીધા	દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં
રહેઠાણુ=વાસ; મુકામ	અણીપડતા=અણીવાળા	વાહ=શેરડીનું ખેતર

ખંધાધ=ધુર્યાધ

પાઠ ૬૩.

ધુરકવા=ડોળા કાઢવા

ખાતર=ખાટે; વારતે

પન્નવો=હેરાન કરો

કેઠી=નાનો કેઠાર

નુકસાન=અગાડ

કીકી=આંખના ડોળાની

વચ્ચેનો ગોળ કાળો ભાગ

સહેલાઈથી=થોડી મહેનતે

શે.ભા=દેખાવ

ગાન=સમજ

ખપર=ગળુ

ધોર=વણું મિહામણું

મ્યાન=તરવારનું ધર

ચીરું=ફાડું

કરકરી=ખરખચડી

છોલી=ક્રોતરાં કાઢી

ઉપયોગીપણું=જરૂરખાત

સતાવશે=દુઃખ દેશે

મહેરખાની=દયા

ગુણુ=પાડ

કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી

નાશ કરવો

પાઠ ૬૪.

સિંહણુ=સિંહની માદા

અજ્યમ=નવાઈ

ધ્યાન=ચિત્ત

અગ્નિ=દેવતા

યાળ=કેશવાળી; ઘોડા કે

સિંહની ડોકપરના વાળ

ઠેલણુ=હડસેલી શકાયતેવી

ધુધવાટો=ધૂ ધૂ કરતો

અવાજ

ગર્જના=સિંહનું બરાડવુંતે

ધ્રુજતાં=કાંપતાં

ભયંકર=મિહામણા

વાધણુ=રાધની માદા

ગોસ=માંસ; માટી

ચળકે=ઝળકે

ભો=ખીક

ઠેકાણુ=નિયમ

ચાખેલ=સ્વાદીઓ

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ

ચાડાં=ડાધા

દીપડો=વાધની જાતનું

પ્રાણી

આંતરે=ઘેરે; કબજે કરે

હેરાન=દુઃખી

પાઠ ૬૫.

ગોકળગાય=પરમેશ્વરની

ગાય

કરોડ=વાંસાની વચમાંનું

ઉભું હાડકું

દવાખાનું=ધરિપતાલ

હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું

દિવાલ=ભીંત; કરો

ટાંગ્યું=લટકાવ્યું

બિહામણું=કરામણું

મરદન=ખોચી

પાંસળી=પાસા પરની

હાડકી

ખેડોળ=કદરપું

ભરાડિ=ભરેલું

ખેશક=નડકી; ખચીત

કૌરત=ખેર; બળ

અવયવો=ભાગો

ખોપરી=મગજનો દાખડો

મગજ=ખોપરી માંહેનો

નરમ ભાગ

કેદસાં=દમ ભરવાની

૩૮] કન્યા વાં. પુસ્તક ૧લાનો ડિકટેશન શિક્ષક ત્રણ આના.

કોથળી	ચામડી=તવચા	ગલેફ=એસીકા કે ગોદ-
હૃદય=સોહીની ટાંકી	સુંવાળી=લીસી	ડાને ચઢાવેલા પડ
આપો=કુલાની પાસેનો	ઢીમું=ઢીમણું	સૂક્ષ્મદર્શક=નાની ચીજને
જન્મનો ભાગ	રક્ષણુ=સંભાળ; અચાવ	મોટી દેખાડનાર
પ્રકંડો=દમ ભરવાની	ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ	અસંખ્ય=અગણિત;
કોથળી	ઉપસી=ઉંચી આવી	ધણાજ
સંરક્ષણુ=સાચવવું તે	પડ=પોપડો	રેખા=ઠાપા
રેસા=તાર; તાંતણા	ખરી પડે=જતી રહે;	ગરમ=હુંફાળું
સંકડાય=સંકોચાય	નીકળી જાય	ગેંડા=ગેંડીનો નર
ગોટલો બાકે છે=એક	રૂઝાના જાય=રૂઝ આવતી	(સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ
કેમણે એકઠો થાય છે.	જાય	કયું? (સ. ૨) ચામડીનો
સવાલ (૧) માંસપેશી	દરદ=દુઃખ	ઉપયોગ કહો. (સ. ૩)
શેની અને છે? (સ. ૨)	નિશાની=એધાણી	ચામડીમાં કેટલાં પડ છે?
હાડાંની જરૂર શા માટે	લટું=જમરી	(સ. ૪) એ પડનો ઉપયોગ
છે? (સ. ૩) સોચામાં	આળુ=જરા અડકયાથી	સમજાવો. (સ. ૫) કષ
કયો ગુણ છે કે જેથી	પણ દુઃખાય તેવું	જગાની ચામડી જાડી
તે લાંબા હુંકા ચર્મ શકે	ભોકે=ધોચે; ધાલે	હોય છે? (સ. ૬) એક
છે? (સ. ૪) શરીરમાં	ખાલ=ચામડી; તવચા	દાખલો આપી ચામડીની
કેટલાં હાડકાં છે?	અડકે=છેડે	રચના સમજાવો. (સ. ૭)
પાંઠ ફડ.	ખમાતું=સહન થતું	જેના શરીર પર વાળ
કુદરતી=માણસનું કરેલું	ઓસીકું=નાનો તકીઓ	વધારે હોય તેની ચામડી
નહિ તે; ઇશ્વરનું	દાખલો=ઉદાહરણ	કેવી હોય છે?
ખનાવેલું તે	ખોળાકું=કપલું પડ	પાંઠ ફડ.
ઢાંકણુ=કવર; પડ	હેકલું=નીચેનું	સુરત=તાપી નદીને ડાબે

કઠિ શહેર છે.
ટકોરો=વાળેલીઆંગળીથી
ઠોકવું તે
તળીઈ=નીચેનો ભાગ
આસું=મગ્નનું; સાંઝું
કમાવેલું=પકવેલું
તરડે=તરડ પડે; ચીરો
પડે; ફાટે
ટકે=નભે; ચાસે
પહેર્યા=ધાવ્યા
ખીક=ડર; ભો
ચમારવારો=જ્યાં ચમાર
ભોકો રહેતા હોય તે જગ્યા
કાથળી=ચેલી
વાસ ભારતી=ગંધાતી
ઠરાયું=ઉભું રહેવાયું
ટાંગી=લટકાવી
રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું
મોચીનું ઝાંઝર
જીન=ઘોડાની પીઠપરનાં
ખવાની ચામડાની ગાદી
કુમળું=નરમ
મશક=પાણી ભરવાનો
ચામડાનો કાથળો

(સ. ૧) ચામડામાં કયો
ચુલુ છે કે જેથી પાણી
અંદરથી બહાર નીકળી
જતું નથી ? (સ. ૨)
જોડા પહેરવાથી શો
લાભ ? (સ. ૩) ચામડાને
કેળવવાની રીત કહો.
(સ. ૪) ચામડાની કંઈ
કંઈ ચીજો થાય છે ?
પાઠ ૬૮.
ઊન=ઘેટાના વાળ
દોરદાંકર=ખજા; ઘોડા
વગેરે
ઝોઢો=ખજાને ઝોઢાડવા
માટે સીંચેલું કપડું
ગરમાવો=હુંફ; ગરમી
ઊતર્યા=પુરા થયા; ગયા
માંસડી=પોટલી
કાંતયું=ભાંખા દોરા કાઢવા
ઊડવેઈ=કડાકુટ; માથાકુટ
વાંકડીઆ=ગુંચળીઆ
ભરાઉ=પાસે પાસે
ટકાઉ=મજમુત
સાચવી=સંભાળી

દુઆ=ઝીણા છવડાં
હુંફ=ગરમાવો
વારકુટ=જેકીટ; એક
જાતનું ખાંચ વગરનું
દુકું બદન
ઝબ્બો=પગની પાની
સૂધીનો ડગસો; જામો
કપજો=ખાંચ વગરનું બદન
(સ. ૧) ઘેટાંને ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? (સ. ૨)
ભરવાડ ક્યારે ઊન કાત-
રી લે છે ? (૩) ઊનનો
ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
ઊનના કપડાંથી ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? (જ. ૪)
શરીરમાંથી ગરમી નીક-
ળી જવા પામતી નથી.
પાઠ ૬૯.
ચોપડીએ=ચપતે
આંગણું=આરણા આગ-
ળાની જગ્યા
ખેઠક=ભોંયતળી આની
ઉંચાઈ
ખાસ=જાણી જોઈને

૪૦] પહેલા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક પોણા બે આના.

તળીઉં=નીચેનો ભાગ	રાગ આવતો નથી	કામડાં બંધાવવા
બેજ=શરદી	જાગરૂં=સંડાસ; ટટી	છત=છાજ
કુંભી=ધરના ઉભા આડા	વાડો=ધરની પાછળની	નરદમ=તદન; એકલી
લાકડા બેસાડવા માટેની	ખુલ્લી જમીન	ઝરખો=ગોખ; અટારી
બેસણી	ક્યારો=ચોરસ ખાડો	બેશક=નકકી
સાગ=લાકડાની એક જાત	છોડી=બે ધરની પછીત	સવડવાળું=સગવડ કરેલું
છોલાણું=ડો દેવડાવવી તે	વચ્ચેની પાણી જવાની	પાઠ ૭૦,
પરસાળ=ધરમાં પેસતાં	જગા	ઝોછાયો=ઝોળો; પડછાયો
પહેલો ખંડ આવે છે તે	સીડી=નીસરણી	છાયાચંત્ર=ઝોળાપરથી
ઝોસરી=ઝોટલી	દિવાનખાનું=બેસવા કિ-	વખત જાણવાનું યંત્ર
દેરાસર=દેવને રાખવાનું	ઠવાનો મુખ્ય ઝોરડો	સાધન=સાહિત્ય
ઠેકાણું	ખુખીથી=સફાઈથી	મદારી=બેલ કરનાર
પૂજા=સેવા	વેલ=વેલા	(સ.૧) અસલના વખ-
રસોડું=રાંધણી; રાંધ-	ખીંટી=ખુંટી	તમાં ધડિઆળ હતા ?
વાનો ઝોરડો	તાકા=મોટા ગોખલા	અસલના શેકો વખત
પાણિઆરૂં=પાણીના બેડાં	મોબ=છાપરાની વચમાં-	શા ઉપરથી જાણુતા ?
તથા ગોળીમૂકવાનીજગો	નું આડું લાકડું	પાઠ ૧૭,
કોઠાર=અનાજ ભરી	સાકટી=વળી	ધડિઆળ=વખત જાણુ-
મૂકવા માટે લાકડાનો	પકવાસા=છાપરાના	વાનું યંત્ર
કે કાદવનો ખનાવેલો ઘાટ	સાકટા સાથે જડેલી	ચઢે=ધડિઆળમાં આં-
ધુમાડીકું=ધુમાડો નીક-	પાટીઆની ચીપો	કા માંડેલો ગોળ ભાગ
ળત્રા માટે બાંધેલું તે	કામડું=વાંસની બે ફાડ-	I=એક
ઘેરાઈ=ભરાઈ	માંની એક ફાડ	II=એ
વૈદના પગલાં ચતા નથી=	સરડાવવું=છાપરા ઉપર	III=ત્રણ

IV=ચાર (૧ ઓછો ૫ માંથી)	કુંચી=ચાવી (સ. ૧) ધડિઆળમાં કેટલાં કાંટા હોય છે ?	તોળવા=ભેખવા દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે તે લાકડી
V=પાંચ	(સ. ૨) બંને કાંટા સરખા હોય છે ? (સ. ૩) નાના	ચીચવો=એક ઉભા લાક-
VI=છ (૫+૧)	તથા મોટા કાંટાથી શું બણાય છે ? (સ. ૪)	ડાપર બીજા આડા
VII=સાત (૫+૨)	ધડિઆળ જેતાં શીખ- વાને માટે પહેલું શું	લાકડાંની વચમાં સાલ
VIII=આઠ (૫+૩)	ઓળખવું જોઈએ ? (સ. ૫) ચંદા પર કેટલે સુધી	ધાલી બે છેડે બેસ- વાની રમત
IX=નવ (૬સ-એક)	આંકડા માંડેલા છે ? (સ. ૬) નાનો કાંટો આઠ	મધ્ય=વચલા સેજસાજ=જરા
X=દશ	પર હોય ત્યારે મોટા કાંટા કયા આંકડા પર	છેતથોઈ=કુચો
XI=અગિઆર (૬સ+ એક)	હોય છે ? પાઠ ૭૨.	પદ્ધતું=છાપડું
XII=બાર (૬સ+બે)	પડીકું=મંડલ સમતોલ=સરખું વજન	પાધરો=સીધો
કુંડાળું=ગોળ ચક્રકું	ત્રાજવું=તોલવાનું સાધન	સમતોલ=સરખું વજન
મિનિટ=અઢી પળ; સાંઠ સેકન્ડ		સમ=સરખી
અંતરે=છેડે		યુક્તિ=તદબીર
કમાન=પોલાદની પટી કે તારનું શુંછળું		(સ. ૧) આપણને માલ
સામટા=ભેગા		ઓછો ન મળે તે માટે
મધરાત=વચલી રાત		ત્રાજવાની ગામતમાં શી
ઝડપ=ઊંતાવણ		તપાસ રાખવી ?

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો,
વનસ્પતિઓનું, (પાઠ ૨) લિપિમાં, ગ્રાહણી, પંડિતો, અબજી,

૪૨] ત્રીજા ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક અઢી આના.

માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ. (પાઠ ૩) ટટ્ટુ, કળિયુગ, ઉત્તરો,
પ્રાદ્, હિંદાડે, ખર્ચુપાન, આવકનો, જાત્રાએ, બિચારું,
અક્ષનો. (પાઠ ૪) ધણીધણિયાણી, ઇંધરભક્તિ, ઇંધરકૃપા,
ચૌદશ, સ્વભાવ, સ્ત્રીઓને, અભ્યાસ, ઇચ્છે, સોંપે, ખસે,
શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લભ, પ્રીત, ખવાડ્યું, આશિષ,
ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર, પૈસાદાર, સત્તર,
ખરીદા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈસો,
અટકાવે, વિદ્યપતિ, જગકર્તા, ભૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇંધરસ્તુતિ,
વિદ્યસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯)
સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક, કિંમત, આગ્રહ,
ધન્ય. (પાઠ ૧૧) જાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળ્યું, ભુંડું, તાક્યું.
(પાઠ ૧૨) યુધિષ્ઠિર, અબ્દુલ, ક્રોધ, વર્તણુકથી, દુર્યોધનને,
દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્ત, ગંધર્વ, અંતઃકરણ, ગુસ્સે. (પાઠ ૧૩)
હાથો, ન્યાયાધિશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) ગૃહસ્થ, નિસાસો,
કદાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોદ્ધામાં, મરકરી, આગ્રહ, સ્વાદે. (પાઠ
૧૬) કલેશ, નિશ્ચય, વૃક્ષ, પ્રગટે, સ્વર્ગ. (પાઠ ૧૭) રિવાજ,
વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પાથર, કુંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી.
(પાઠ ૧૮) સ્વચ્છ, ચોંટાડ્યાં, ઈંદ્રિય, સ્થિતિ, શક્તર, પ્રસંગ,
અકસ્માત, ધ્યાન. હિદ્રો, નાહ્યા, અટક્યું. (પાઠ ૧૯) વિદ્વાન,
નિર્ણય. (પાઠ ૨૦) ડિલ્હી, પ્રખ્યાત, પરાક્રમી, વિદ્યાનો,
વિષયો. (પાઠ ૨૧) મચ્છર, ફાટ્યો, યુક્તિથી, ગર્વથી, અભિ-
માની, નમ્ર. (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ,
રિકિટ, પરબિડિઆં, પત્તા, તીર્થરૂપ, ચિરંજીવી, રાજેશ્રી,
પ્રિયભાઈ, સૌભાગ્યવંતી, ગંગાસ્વરૂપ, ઢુંડું, પત્તો, જિલ્લો,

(પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અણાહ, વિનાંતિ, જિખારી, ભેટયો, ઇર્ષાખોર, દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાઢવિવાઢ, તુર્ત, પ્રાણી, પ્યારું, ફૂર, સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, નિર્દોષી, વ્યાપાર, અથડાય. (પાઠ ૨૫) ધકકો, ફાડાવ્યો, ફુટયો, દોષ, સદગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન, ગૂંથે, તક્ષીન, વિષય, સંખ્યામાં, નાતમલાલ, વિલાયતમાં. (પાઠ ૨૭) કિટલો, અગત્ય, પુષ્કળ, વિના, સંગ્રહ. (પાઠ ૨૮) પિત્તળના, ચળકાર, ખાલા, કઠિઆરા, વળેલો, તરસ્યા, વિસામો, ધર્માદા, ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચઢ્ઢી, તર્કપ્રસાદ, ગુરુની, વળગ્યો, તર્ક, ઉપાડયો, ધુણાવ્યું, ભાંગ્યો, ઉઘમે, ચેતવ્યો. (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડયો, ગાથું, ઉડાડ, પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧) મળસ્કે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધાટે, થોઢે, સંતોષ, વિપત્તિઓ, ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકારની, ઈચ્છતા, હાલેલી, હુકકો. (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંદું, મંદવાડ, જંતુઓ, ખુણખોચરે, પાથરણું, ઘાસ, ખિજાના, ઢોળાય, ઝાડીઝુડી, દુર્ગંધ. (પાઠ ૩૪) કેકેચી, શત્રુદન, અયોધ્યામાં, કૌશલ્યા, સુમિત્રા, લક્ષ્મણ, પ્રાણથી, વૃદ્ધ, સ્વભાવવાળી, ઉદ્યાપશે, ચૌદ, વિકાર (પાઠ ૩૫) ઢોલ, ઝમકારા, સ્થિર, ચમત્કારવાળા. (પાઠ ૩૬) ગ્રીષ્મ, શ્યામ, મહિમાય, જૂલે, કોઢિલા, મુગંધ, ચિત્ત, આગ્ર, પ્રફુલ્લ. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, હાપણ. (પાઠ ૩૮) પ્રહલાદ, કર્મો, પુરુષોના, પુતળાં, આળંગી, ખંડેર, ટાચ, હાલેરું, મુશ્કેલ, દિવાલો, વાયવ્ય, ઔરંગા, પ્રવાહ, ઉતર્યો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગાઢવ્યા, (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન, પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજે, તળેટી, તૂટીને, ઢુકડાની, શિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઇ, લમ્બુદ્રા, ખીંગ

૪૪] પાંચમા ધોરણનો મુખ્યગણિત શિક્ષક ચાર આના.

જેલો, ઠંકું, ભિંજાય, (પાઠ ૪૦) જન્મ, બન્ધું, ગમ્મત, પૃથ્વી, શક્તિ, નિચાણ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે, સરિતા, નિર્મેળ, ચિત્રવિચિત્ર, કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહમદ, ભુફું, તાણી, કોડીઓ, વીણવા. (પાઠ ૪૨) ભૂશિર, ભૂગોળવિદ્યા, ટંડેલ, નિશાન, ક્રિયા, દ્વીપકલ્પ, હંમેશાં, સામુદ્રધુન્દી. (પાઠ ૪૩) ઇચ્છું છું, ત્રણેક, ભફૂંમાંથી, સળગાવેલા, પૈહાની, રેડયું, સળંગડ, ચોંટી, લોદા, ઢેડવાડામાં, ગોડડાનાં, બોળીયાં, ઝાંપે. (પાઠ ૪૪) છુટ્ટી, ગિલ્લીઢંડા, છંટાય છે, રાત્રે, વરાળયંત્રથી, મીણખત્તી. (પાઠ ૪૫) દુરસ્ત, ખૂટતા, સખતી, લપેટી, તિજ્જે-રર, કોથળી. (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાસી, કમિશનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવત્તો, ડેપુટિ, બોર્ડ, સંમતિ, સિવિલસર્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા, કાંઠા, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા. (પાઠ ૪૮) શીખવ્યું, ફૂરતાં, થીજને, સૂર્યનાં, કિરણો, ઝાડળ, પહોંચ્યાં, (પાઠ ૪૯) ટુંકીએ, ગતિમાં, ઢાંકું છું, ઠાલવી. (પાઠ ૫૦) અંગ્રેજી, ગોવિંદ, મિઠાઈ, મોળી, બોળું છું, બેસ્વાઈ, બાઝી, મુશ્કેલ. (પાઠ ૫૧) વિસ્મય, પ્યાલું, હલાવ્યું, હેઠળ, સળગાવ્યો, લિલાશ, પદાર્થ, ચુંટી, ઝાળ, ધર્યું. (પાઠ ૫૨) ગોઠવ્યાં, અફાળી, વાંકીચુંકી, ગુરુજી, ખડકમાંથી, જંમર. (પાઠ ૫૩) સ્કૂ, મિત્ર, ટીપ્પું, અલ્યા, વળ્યાં, ચપટો, તાળાં, કહેરા, દિવાલની, ખોંટીઓ, ઘડિઆળ, ચપ્પુ, નક્કર, સિવાય. (પાઠ ૫૪) ઇંદ્રિયો, ઉત્પન્ન, પાંદડાં, ફૂલ, ચોંટીને, ટાર, અગત્યનું, ચૂસે, શાપી, ખ્યાલ, મોઢાં. (પાઠ ૫૫) દાહતા, પિનાશ, ઢોંગલીઓ, ચોંટાડવાને, હિંદુ, નિતારી, ડહોળી. (પાઠ ૫૬)

બાળમરખાવળી મે સુંદરજીવૃત પહેલીના અર્થ બે આના. [૪૫]

પુષ્ટિકારક, કુંડી, ઉંબીમાં, હુમસો, અડક, થુલું, ગુંદીને,
પલાળીને, ફેણા. (પાઠ ૫૭) દોડયા, સાંકડું, શેષી, ચિરાએલાં,
અગથીઆનાં, કૃષ્ણલાલ. (પાઠ ૫૮) અવસ્થા, ભટકયા, સુંઠ,
ખૂબસુરત, વૈતરી, ઇંડાં, કીડિઆરામાંથી, નિરાંત. (પાઠ ૫૯)
ભાથું, ઉતર્યો, થોડ્યો, પાણી, ખાઉધરા, કોહેલું. (પાઠ ૬૦)
ગુન્હાવાળી, કુંપળો, રાક્ષી, સુંવાળી, ઓચીંતી, કહ્યામાં.
(પાઠ ૬૧) મળફી, અક્કલવાળું. (પાઠ ૬૨) શિઆળ, શ્રીધર,
(પાઠ ૬૩) તાણ્યું, તળીયા. (પાઠ ૬૪) અગ્નિ, ગર્જના, ધૂજતાં,
ચોંટયું, ઠેલણગાડી, ભૂખ્યો, વસ્તી, પાંજરું. (પાઠ ૬૫) ગણ્યાં,
હાંડપિંજર, ટાંચું, બિહામણું, કૌવત, ટુકકો, માંસપેસી,
રેસાની, સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મદર્શક, દાઝીએ, રૂઝાતો,
લડું, ભોંકે, હેંઠલું, અસંખ્ય, ઋતુમાં. (પાઠ ૬૭) ઠરાવ્યું,
ડુક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝખ્ખા, ઊંઠવેઠ (પાઠ ૬૯) છોલાણું,
પાણિઆરું, તુળસીક્યારો, છીંડી, ચીતરાવ્યાં, સરડાવ્યું, ઝર-
ખામાં. (પાઠ ૭૦) મિનિટ, ચકકર, ઠલવાઈ. (પાઠ ૭૧) અડ્ડા-
વીસ, અંગ્રેજીમાં. (પાઠ ૭૨) ત્રાજવું, કાટલું, તોળયું, બાંધ્યું,
બેખ્યું, ચુકિતઓ, ઓથુંવતું, મૂક્યું.

કડાંની ફૂલ.

કડાં લોહાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે. અને તેનો વ્યાસ એક
બિલ્લસ જેટલો હોય છે; અને તેની બાડાદનો પરીધ બે ઇંચનો હોય છે.
તે રાતા; વાદળી વગેરે તરેહના પાકા રંગથી રંગેલાં હોય છે;
સૂચના—(૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં
હાથ સાથ લટકતાં રખાવવાં. (૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીન પર
મુકાવી દેવાવવાં મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી.

૪૬] પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અહીં આના.

(૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જોરથી દાખીને પકડવાં, અંગુઠો ટેકણમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. તૈયાર—
કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો—એ કડાં એ હાથમાં લઇ હાથ નીચે લટકતા રાખવા. રમત ૧—(૧) એ હાથ ઉઠ્યા. (૨) એક હાથ નીચા લટકતા. રમત ૨—(૧) એક હાથ સીધા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) (૨) એક હાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવાં. રમત ૩—એ કડાં એકાં કરી વચ્ચેથી એક હાથે સામસામી પકડવાં. (૧) ઘુંટણમાંથી પગવાળી પગના આંગળાપર વળન રાખી ખેસવું. એડી ઉઠી રાખવી. (હાથ એ પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) (૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવાં (કિના થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઇએ) રમત ૪—કડાં છુટા કરી એક એક હાથે પકડવા. (૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫—(૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬—(૧) જમણો હાથ ઉઠ્યો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭—(૧) એક હાથ ઉઠ્યા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) (૨) એક કડાં પગના આંગળા (પગ ઘુંટણમાંથી સીધા રાખવા) રમત ૮—એક હાથ ઉઠ્યા (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) (૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઇ ફેરવીને ઉઠ્યો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) (૨) એકથી ઉલટું. રમત ૯—(૧) એક હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામી) (૨) એક હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦—(૧) એક હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) (૨) એક હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાવવા.

ત્રિવેદિ વા. પુ. ૧લાનો ડિક્ટેશન શિક્ષક ગ્રંથ આના. [૪૭

આનાની ધાત.

૪ - ૦૧ ર.	૮૦ - ૫) ર.	૩૨ - ૨) ર.
૮ - ૦૧૧ ર.	૮૪ - ૫૧ ર.	૪૮ - ૩) ર.
૧૨ - ૦૧૧૧ ર.	૮૮ - ૫૧૧ ર.	૬૪ - ૪) ર.
૧૬ - ૧) ર.	૯૨ - ૫૧૧૧ ર.	૮૦ - ૫) ર.
૨૦ - ૧૧ ર.	૯૬ - ૬) ર.	૯૬ - ૬) ર.
૨૪ - ૧૧૧ ર.	૧૦૦ - ૬૧ ર.	૧૧૨ - ૭) ર.
૨૮ - ૧૧૧૧ ર.	૪૦૦ - ૨૫) ર.	૧૨૮ - ૮) ર.
૩૨ - ૨) ર.	૮૦૦ - ૫૦) ર.	૧૪૪ - ૯) ર.
૩૬ - ૨૧ ર.	૧૦ - ૦૧૧ ર.	૧૬૦ - ૧૦) ર.
૪૦ - ૨૧૧ ર.	૨૦ - ૧૧ ર.	૧૭૬ - ૧૧) ર.
૪૪ - ૨૧૧૧ ર.	૩૦ - ૧૧૧૧ ર.	૧૯૨ - ૧૨) ર.
૪૮ - ૩) ર.	૪૦ - ૨૧૧ ર.	૨૦૮ - ૧૩) ર.
૫૨ - ૩૧ ર.	૫૦ - ૩) ર.	૨૨૪ - ૧૪) ર.
૫૬ - ૩૧૧ ર.	૬૦ - ૩૧૧૧ ર.	૨૪૦ - ૧૫) ર.
૬૦ - ૩૧૧૧ ર.	૭૦ - ૪૧ ર.	૨૫૬ - ૧૬) ર.
૬૪ - ૪) ર.	૮૦ - ૫) ર.	૨૭૨ - ૧૭) ર.
૬૮ - ૪૧ ર.	૯૦ - ૫૧૧ ર.	૨૮૮ - ૧૮) ર.
૭૨ - ૪૧૧ ર.	૧૦૦ - ૬૧ ર.	૩૦૪ - ૧૯) ર.
૭૬ - ૪૧૧૧ ર.	૧૦૦૦ - ૬૨૧૧ ર.	૩૨૦ - ૨૦) ર.
	૧૬ - ૧) ર.	

૩પીઆભારની ધાત.

૩પીઆભાર	શેર	અધોળ	૩પીઆભાર	શેર	અધોળ
૧૧	,,	૦)૦૧૧	૦૧૧	,,	૦)૦૧૧
૨૧	,,	૦)૦	૧	,,	૦)૦

૪૮] મુંબઈ ઇલાકાની બુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર અના.

ક્ર.	બા.	શેર	અધોળ	ક્ર.	બાર	શેર	અધોળ
૬૧	„	૦)૨૥	૨૥	૨૩૥	„	૦૥-૥	૬૥
૭૥	„	૦)૨	૩	૨૫	„	૦૥-૨	૧૦
૮૥	„	૦)૨૥	૩૥	૨૬૧	„	૦૥-૨૥	૧૦૥
૧૦	„	૦૧	૪	૨૭૥	„	૦૥-૨	૧૧
૧૧૧	„	૦૧૦૥	૪૥	૨૮૥	„	૦૥-૨૥	૧૧૥
૧૨૥	„	૦૧-	૫	૩૦	„	૦૥	૧૨
૧૩૥	„	૦-૨૥	૫૥	૩૧૧	„	૦૥-૦૥	૧૨૥
૧૫	„	૦૧-	૬	૩૨૥	„	૦૥-	૧૩
૧૬૧	„	૦૧-૨૥	૬૥	૩૩૥	„	૦૥-૨૥	૧૩૥
૧૭૥	„	૦૧-૨	૭	૩૫	„	૦૥-૨	૧૪
૧૮૥	„	૦૧-૨૥	૭૥	૩૬૧	„	૦૥-૨૥	૧૪૥
૨૦	„	૦૥	૮	૩૭૥	„	૦૥-૨	૧૫
૨૧૧	„	૦૥-૦૥	૮૥	૩૮૥	„	૦૥-૨૥	૧૫૥
૨૨૥	„	૦૥-	૯	૪૦	„	૧)	૧૬

સમાપ્ત

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો. લ્હા.

ત્રિવેદિ વાચનમાળા

પ્રાવેશિકાના અર્થ	૦-૩-૦
પુ. ૧ લાના	૦-૪-૦
પુ. ૨ ભના	૦-૫-૦
પુ. ૩ ભના	૦-૬-૦
પુ. ૪ થાના	૦-૭-૦
પુ. ૫ માના	૦-૮-૦
પુ. ૬ કાના	૦-૯-૦
પુ. ૭ માના	૦-૧૦-૦
વિદ્યાપીઠ પુ. ૨ભના	૦-૪-૦
ચોર્યાસી તા. નકશો	૦-૩-૦
સુરત શહેરનો નકશો	૦-૪-૦

(સ્વ૦) છગનલાલ

મુખ્યગણિત શિક્ષક

બાળવર્ગનો	૦-૧-૬
ધો. ૧ લાનો	૦-૧-૮
ધો. ૨ ભનો	૦-૨-૦
ધો. ૩ ભનો	૦-૨-૬
ધો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ માનો	૦-૪-૦

ડિક્ટેશન શિક્ષક

બાળપોથીનો	૦-૨-૦
ધો. ૧ લાનો	૦-૨-૬
ધો. ૨ ભનો	૦-૩-૦
ધો. ૩ ભનો	૦-૩-૦
ધો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
ધો. ૫ માનો	૦-૪-૦
કન્યા પુ ૧ લાનો	૦-૩-૦
ત્રિવેદી. પુ. ૧લાનો	૦-૩-૦

વર્ત્યકમુદ્રર રેકર્ડ બુક

બાળવર્ગની નોટ	૦-૨-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૬
બીજીના	૦-૪-૦
ત્રીજીના	૦-૫-૦
ચોથીના	૦-૭-૬
પાંચમીના	૦-૮-૦
છઠ્ઠીના	૦-૯-૦
સાતમીના	૦-૧૦-૦
કન્યા ૧લીના	૦-૪-૦
કન્યા ૨જીના	૦-૫-૦
કન્યા ૩જીના	૦-૭-૦

મોતીરામ શાહ લ્હા.

બુઝાળ શિક્ષક

સુરત શહેરનો	૦-૩-૦
ચોર્યાસી તાલુકાનો	૦-૨-૦
સુરત જિલ્લાનો	૦-૩-૦

પ્રમોતરમાળા

ગુજરાત પ્રાંતની સા. બુ	૦-૩-૦
મુખર્ષી ઈલાકાની બુ	૦-૪-૦
હિંદુસ્તાનની બુ.	૦-૪-૦
ગુજરાતની વા. ઇતિ. રસિક	૦-૬-૦
સૃષ્ટિજ્ઞાન ધો. ૧ ભની	૦-૩-૦

સુરત જિલ્લાનો નકશો	૦-૫-૦
અકમણિતનાં મનોચત્ર	૦-૫-૦
સુંદરચિત્ર પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦
બાળગરબાવણી નોટ	૦-૨-૦

સુરત શહેરનો નકશો

રત.

